8. Hvordan ser Danmark ud om 25 år?

Af Jesper Bo Jensen, ph.d., fremtidsforsker, Fremforsk – Center for Fremtidsforskning

Emne: Hvordan ser Danmark ud om 25 år?

Hvad lever vi af, hvor bor vi i dag, og hvordan har udviklingen været?

Fordommen i dagens Danmark er, at vi lever af viden og er et servicesamfund. Betydningen af landbrug betragtes oftest som marginal og industrien blot som en mindre del af landets samlede erhvervsliv. Samtidig er det i massemedier og andre offentlige debatter nærmest en vedtaget kendsgerning, at befolkningen er på vej til at flytte til de store byer, og at landet fremover udelukkende bliver beboet i store byer og sammenhængende bysamfund. Det åbne land affolkes, og de små landsbyer forsvinder. Sådan er billedet ofte fremstillet af fremtidens Danmark, og det er tydeligt til stede hos mange beslutningstagere med bemærkninger om, at det jo er sådan, det går! Men det er faktisk forkert både for erhverv og bosætning.

8.1. De kommende års erhvervs- og befolkningsudvikling

Vi ved allerede nu, at Danmark om 25 år er et rigere samfund end i dag. Med mindre der forekommer begivenheder sammenlignelige med anden verdenskrig, børssammenbruddet i 1929 eller tabet af Sønderjylland i 1864. Men hvor meget rigere? Får vi høj vækst eller blot moderat vækst de kommende 25 år?

Vi ved også, at der er flere mennesker i Danmark i 2040 end i dag. Vi vil være omkring 6 mio. mennesker, men der er usikkerhed om fødslerne og indvandringen og især om befolkningens placering og bosætning i landet. Meget tyder på, at vi lander på omkring 6,1 mio. indbyggere i Danmark.

Hvor i landet, befolkningen vil bo, er også usikkert. Det er ellers ofte det letteste at få svar på i den offentlige debat, nemlig at de fleste vil bo i de største byer. Men det er faktisk slet ikke så sikkert. Vi ser på hvorfor og kommer ind på to meget forskellige, men lige sandsynlige udviklingsretninger frem mod 2040.

Hvad vil vi så leve af i 2040? Også det spørgsmål er ofte let at få et svar på blandt de toneangivende debatdeltagere. Vi skal naturligvis leve af viden og kreativitet og en befolkning med en stor andel af mennesker med lange videregående uddannelser. Det kræver uddannede som akademikere og andre højtuddannede, er derudover det typiske svar. Men det er faktisk ikke et rigtigt svar baseret på, hvad vi i dag lever af, og hvad den mest sandsynlige udvikling vil være fremover.

Så de klare svar på, hvor mange vi vil være, hvor vi vil bo, og hvad vi som land vil leve af, er ikke så entydige, som vi ofte tror.

Det kræver en del myteaflivning at komme videre med disse spørgsmål. Det handler de første afsnit om. De efterfølgende to afsnit er scenarier, der skitserer, hvordan Danmark kan se ud i 2040. Men inden vi kaster os ud i scenarierne, er der et lille afsnit om, hvordan man skal betragte scenarier og metoden forbundet med at opstille disse.

8.2. Hvad lever vi af, hvor bor vi i dag, og hvordan har udviklingen været?

Fordommen i dagens Danmark er, at vi lever af viden og er et servicesamfund. Betydningen af landbrug betragtes oftest som marginal og industrien blot som en mindre del af landets samlede erhvervsliv. Samtidig er det i massemedier og andre offentlige debatter nærmest en vedtaget kendsgerning, at befolkningen er på vej til at flytte til de store byer, og at landet fremover udelukkende bliver beboet i store byer og sammenhængende bysamfund. Det åbne land affolkes, og de små landsbyer forsvinder. Sådan er billedet ofte fremstillet af fremtidens Danmark, og det er tydeligt til stede hos mange beslutningstagere med bemærkninger om, at det jo er sådan, det går! Men det er faktisk forkert både for erhverv og bosætning.

Danmark er en lille, åben økonomi, der på en lang række områder er afhængig af udlandet og den globaliserede verden. Vores samlede import og eksport har i mere end 50 år været større end BNP, så der flyttes flere værdier i form af varer og tjenester over vores grænser i løbet af et år, end der samlet skabes i landet på et år. Det betyder, at vi som land er yderst afhængig af de globale strømme. I den forbindelse er det af betydning, hvordan globaliseringen er i færd med at træde ind i anden fase: globalisering af service og videnfrembringelse. Samtidig er industriproduktionens lokalisering begyndt at ændre sig globalt gennem reshoring – hjemtagning af industriarbejdspladser til OECD-lande fra især fjernøstlige produktionslande som Kina mv.[1]

Når vi ser på, hvilke erhverv der faktisk tjener penge hjem til landet og altså skaber et overskud på betalingsbalancen med udlandet, lever vi i Danmark af industri, landbrug og skibsfart samt servicering af industrianlæg i form af miner, vindmøller, cementfabrikker mv. samt af detailhandel i udlandet, især i form af Netto, Jysk, Bestseller og andre. Viden fylder meget lidt som ren eksportvare, men selvfølgelig er alle virksomheder baseret på viden, men det er ikke nødvendigvis rent dansk frembragt viden. Vi er et landbrugs-, industri-, transport- og handelsland langt mere end et vidensamfund.

1 The Economist, Special report: Outsourcing and offshoring, Reshoring manufacturing – Coming home; Jan 19th 2013 | From the print edition

Nettoeksporten i Danmark efter erhverv – overskud på betalingsbalancen for de enkelte områder (mia. kr.)

Eksport industrivarer 68 mia. kr. (Medico 39 mia. kr., maskiner 19 mia. kr., møbler 5 mia. kr., instrumenter 5 mia. kr.)
Eksport landbrug (70 mia. kr.)
Søtransport (52-60 mia. kr.)
Varetilknyttede tjenester (17-18 mia. kr.)
Varetilknyttede tjenester, merchanting (16-19 mia. kr.)
Lønindtægter over grænsen (10-16 mia. kr.)
Lufttransport person- og godstransport land (10 mia. kr.)
Royalties og licenser (3-4 mia. kr.)
En lille smule ingeniørtjenester (2-4 mia. kr.)
…resten giver underskud

Kilde: Nationalbanken: Nationalregnskaber – de enkelte brancher beregnet som et gennemsnit pr. år over 3-4 år (2014).

Det betyder dog ikke, at vi skal se bort fra den store servicesektor. Den er en væsentlig del af vores økonomi. Det er blot hovedsageligt intern økonomi, og den del, der deltager i den globale økonomi, er ikke i stand til at tjene mere hjem til landet, end vi køber af lignende serviceydelser i udlandet. Ingeniørtjenester er dog et eksempel på en overskudsbranche, der faktisk bidrager til vores globale økonomi med en indtjening, der lige overstiger salgsoverskuddet på viden. Dertil kommer naturligvis den offentlige sektor med rigtig mange servicefunktioner betalt via skatter og afgifter. Uden børnepasning, uddannelse, veje og kollektiv trafik ville landet ikke fungere. Sundhedsvæsenet og omsorgen for ældre og andre borgere, der behøver hjælp i hverdagen, har naturligvis også stor betydning for landet. Men det er stadig intern økonomi og penge, der stammer fra det, vi ellers fremstiller i økonomien.

Erhverv og jobs i dag

Figur 28. Beskæftigede på arbejdsmarkedet efter uddannelse 2013

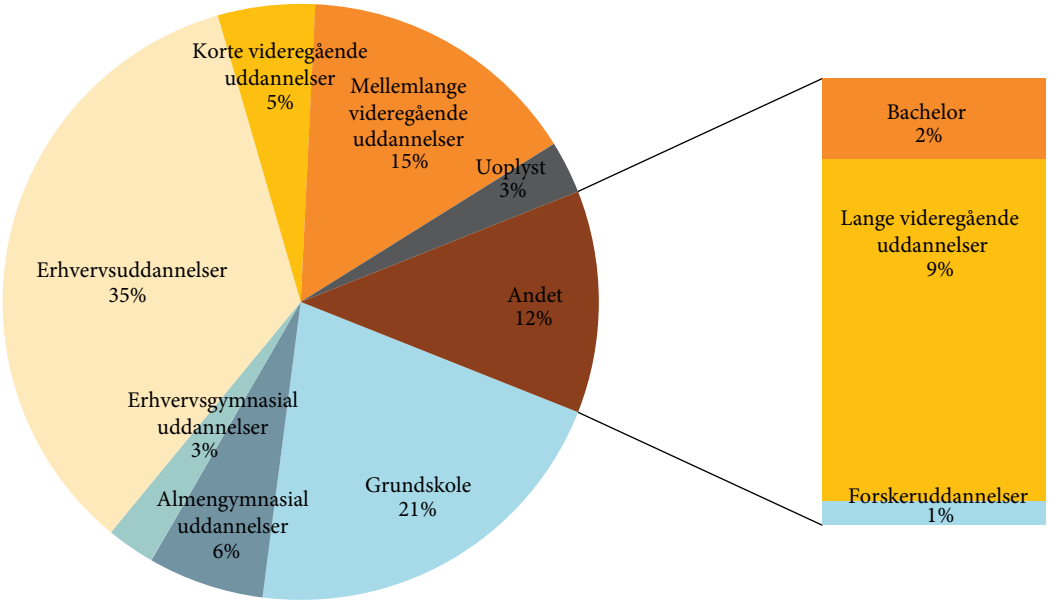

På erhvervssiden glemmer vi også ofte, at langt de fleste mennesker i arbejde i Danmark er ufaglærte eller faglærte. De udgør tilsammen 1,72 mio. af samtlige i arbejde i Danmark ved udgangen af 2013 – eller knap 2/3 af alle de 2,66 mio. i arbejde på daværende tidspunkt. 35% af danskere i arbejde har en faglig uddannelse bag sig, og 30% er ufaglærte eller ufaglærte med en gymnasial baggrund. Borgere med kortere og mellemlange videregående uddannelser, som på arbejdsmarkedet blandt andet er beskæftiget som teknikere, handelsuddannede og IT-folk (kortere) og lærere, pædagoger, sygeplejersker, journalister, diplomingeniører og maskinmestre mv. (mellemlang), udgør 20% af de beskæftigede. Akademikerne udgjorde blot 10% af alle i arbejde eller 262.000. Dertil kommer 2% bachelorer. 3% er registreret med uoplyst uddannelse, hvilket ofte er udlændinge med arbejde i Danmark fra EU-lande eller andre dele af verden.

Ofte forveksles koncentrationen af akademisk arbejdskraft i de største byer med den faktiske tilstand i landet. Danmark er et land, hvor langt hovedparten af de beskæftigede enten er faglærte eller ufaglærte. Dertil kommer de kortere og mellemlange uddannelser, der fylder dobbelt så meget som de akademiske.

Skal vi så have flere akademikere i fremtiden, eller er 10% nok? Hvad gør vi ved den begyndende mangel på faglærte og teknisk uddannede? Vi må konstatere, at den fremtidige udvikling kan gå i flere retninger og ikke er klart synlig som en lige landevej i solskin. Et land, der lever af landbrug, industri, skibsfart, servicering af industrianlæg i udlandet samt detailhandel i udlandet, og hvor langt hovedparten af de beskæftigede er faglærte og ufaglærte, er ikke det fremherskende billede af Danmark i 2015 i medierne, men det er virkeligheden! Det er sådan, det forholder sig. Uden de faglærte og ufaglærte kunne landet ikke klare sig i den globale konkurrence. Uden teknikere og mange medarbejdere med kortere og mellemlange uddannelser ville vi heller ikke klare os i konkurrencen.

Denne konklusion er desto mere interessant, fordi den gælder for 2015 – altså efter den lange bølge med udlægning af manuel arbejdskraft og efter den lange krise fra 2008-2014. Med andre ord er der langt større usikkerhed og langt flere mulige udfald med hensyn til befolkningsudviklingen og erhvervsudviklingen frem mod 2030, end hvis vi blot tager temperaturen på den almindelige debat i Danmark for nærværende.

8.2.1. Arbejdspladser efter landsdele og brancher

Hvor arbejder danskerne? Nedenfor kan vi se de 2,66 mio. beskæftigede fordelt på brancher. En tredjedel er ansat i den offentlige sektor (33%), mens omkring en fjerdedel er under handel, transport mv. (24%). Erhvervsservice fylder også godt op i beskæftigelsen med 11%. Hvis vi kigger på de erhverv, der står bag overskuddet på nettoeksporten, er der 315.000 i industri mv. og 70.000 indenfor landbrug og fiskeri. De udgør omkring 15% af de beskæftigede. Ikke alle er inden for eksport i industrien, så det er med de øvrige brancher kun omkring en sjettedel af alle på arbejdsmarkedet, der faktisk bidrager til vores indtjening fra udlandet, selvom der også er nogle inden for kategorien handel og transport, der bidrager til nettoindtjening. Noget af landbrugsproduktionen er jo til hjemmemarkedet, og en del af industrien produceres også til Danmark og danskere.

Set ud over landet findes landbrugsbeskæftigelsen i de fire regioner Sjælland, Syddanmark, Midtjylland og Nordjylland – altså udenfor Hovedstadsregionen. Industriens andel af beskæftigelsen er størst i Jylland og på Fyn i Region Syddanmark, Midtjylland og Nordjylland, men der er dog en stor beskæftigelse inden for industri i Hovedstadsregionen. Da over 950.000 har jobs i denne region, svarer 7% i industrien til 67.000 mennesker i industribeskæftigelse her. Region Midtjylland og Sydjylland topper med hhv. 90.000 og 84.000 beskæftigede i industrien, mens Region Sjælland ligger lavest med 33.000, der alligevel udgør 10% af de beskæftigede.

Figur 29. Antal beskæftigede efter brancher, 2013

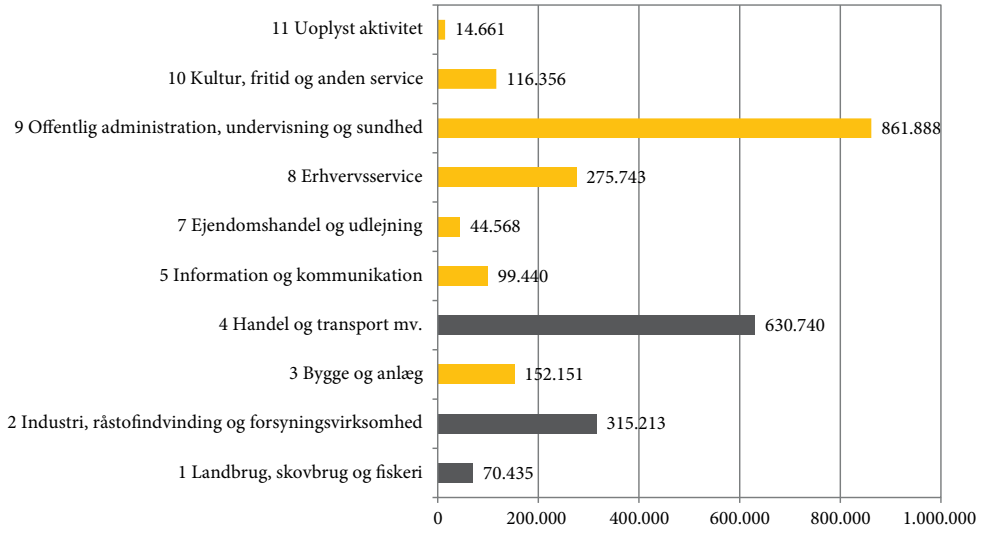

Figur 30. Fordelingen af jobs i de fem regioner efter hovedbranche, 2012, pct.

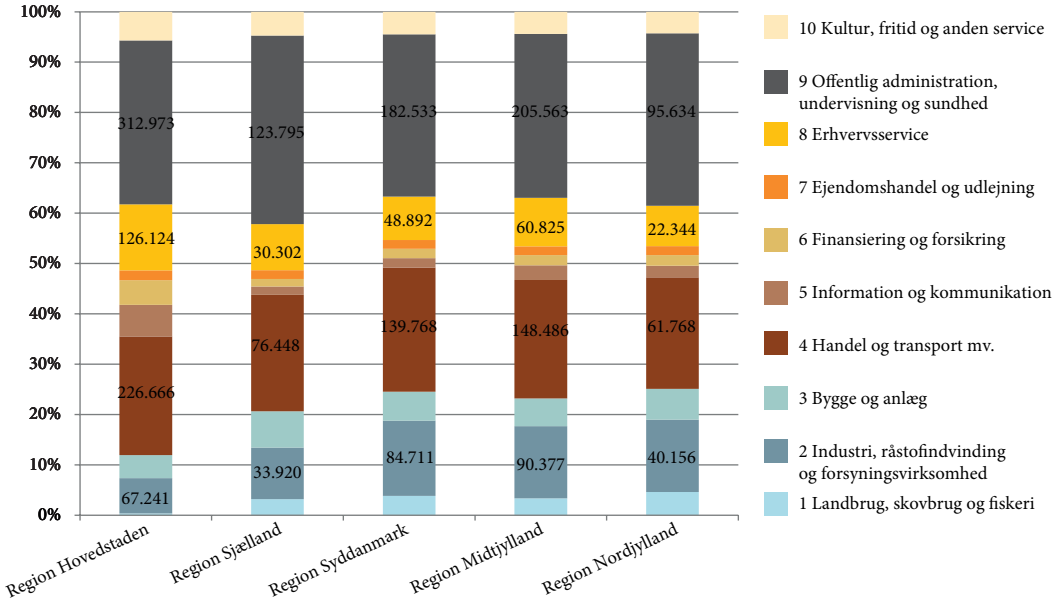

Handel og transport er nogenlunde jævnt fordelt ud over regionerne, mens det især er information og kommunikation, finansiering & forsikring og erhvervsservice, der udgør Hovedstadsregionens alternativ til landbrugs- og industribeskæftigelse. Specielt erhvervsservice fylder meget med over 125.000 beskæftigede i Hovedstadsområdet. Erhvervsservice er også et stort beskæftigelsesområde i Aarhus og Østjylland, men da Region Midt er en meget sammensat region med meget industri i Vest, ses det ikke så tydeligt i figuren over beskæftigelse efter region. Den offentlige sektor fylder meget i alle fem regioner og udgør en større procentvis andel af beskæftigelsen i Region Sjælland og Nordjylland end i de øvrige regioner.

Figur 31. Jobs efter regioner, arbejdssted, 2013

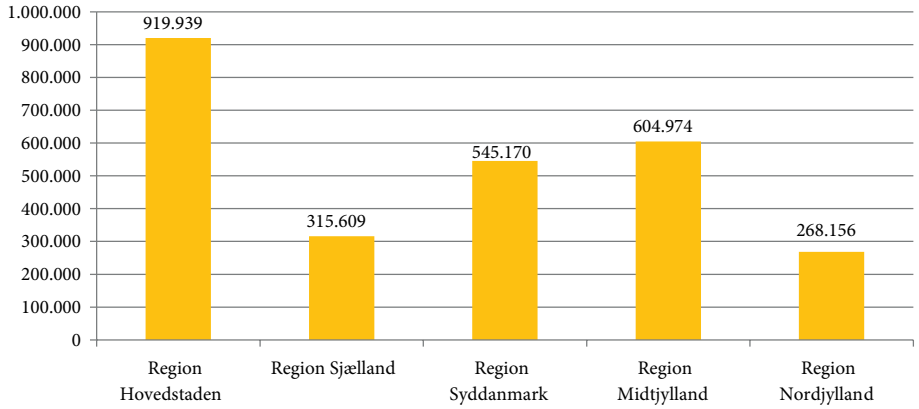

Som illustreret var der 1,73 millioner beskæftigede i de fire regioner Region Nordjylland, Midtjylland, Syddanmark og Sjælland, mens der blot var 919.000 i Hovedstadsregionen. Blot lidt over 1/3 af alle beskæftigede er nu om dage i Hovedstadsområdet, men lidt under 2/3 findes i resten af landet. Det er vel at mærke jobbets placering, der er registreret og ikke den beskæftigedes bopæl.

Zoomer vi ind, er de to landsdele med det højeste antal jobs Byen København og Østjylland med omkring 400.000 jobs begge steder. Sydjylland og Københavns omegn kommer derefter med 310-340.000 jobs, mens de øvrige landsdele ligger noget lavere. Bornholm ligger lavest, men det er også en meget lille landsdel. Bornholm indgår i øvrigt i optællingen for Region Hovedstaden ovenfor, men har jo ikke rigtig noget med den region at gøre i praksis. Læg mærke til landsdel Vest- og Sydsjælland, Fyn og Vestjylland, der overgår Nordsjælland i antal jobs i form af arbejdssteder – altså arbejdspladser beliggende i landsdelene.

Figur 32. Jobs efter landsdele, arbejdssted, 2013

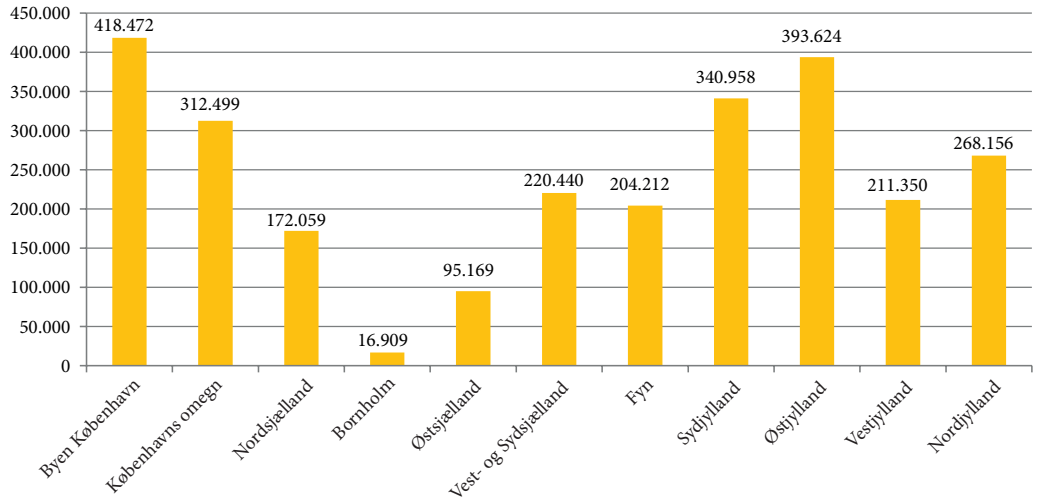

Fordeling af omsætning efter erhverv og landsdele

Industriens betydning i Danmark ses tydeligt ud fra de ret store beløb, der omsættes i denne branche: 700 mia. kr. i 2012.

Figur 33. Industri, omsætning i 2012 efter landsdel, mio. kr.

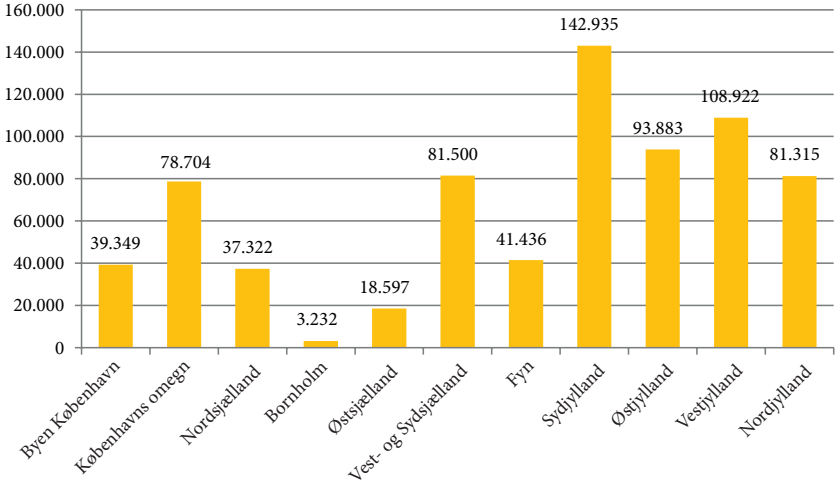

Det er naturligvis ikke indtjeningen eller det direkte bidrag til nettoeksportindtægterne, men det giver et godt billede af erhvervets tyngde i landet. Sydjylland og Vestjylland er de landsdele, hvor industrien omsætter mest. Da det samtidig er små landsdele befolkningsmæssigt, er det tydeligt, at industrien i disse dele af landet spiller en ret væsentlig rolle for økonomien. Ud af de ca. 700 mia. kr. i omsætning ligger godt 420 mia. kr. i Jylland. Så det er i det jyske, at industrien står stærkest. Mindst er betydningen på Fyn, i byen København og i Nordsjælland, mens Københavns omegn og Vest- og Sydsjælland ligger lidt højere. Det skyldes blandt andet koncentrationen af medicinalindustri i disse områder – specielt Københavns omegn. Bornholm er heller ikke industritung, men også en lille ø i landsdelssammenhæng.

Figur 34. Omsætning pr. ansat (mio. kr.)

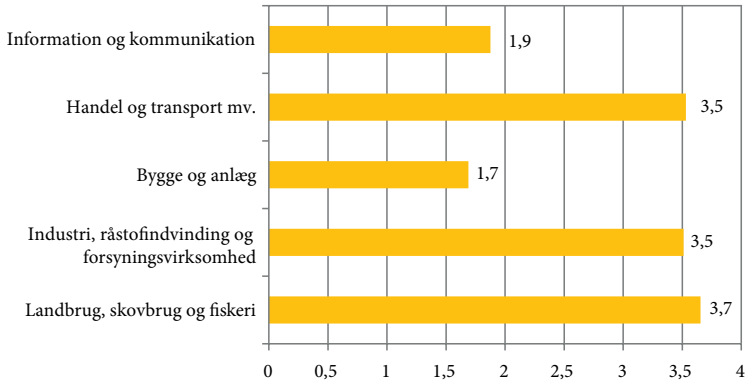

Omsætningen i virksomhederne per ansat giver et godt billede af de omsætningstunge brancher i landet.

Landbrug, industri og handel & transport er alle omsætningstunge brancher, hvor der omsættes for ca. 3,5 mio. kr. pr. ansat om året, mens information, kommunikation og bygge & anlæg vejer noget mindre med kun 1,7-1,9 mio. kr. i omsætning per ansat om året. Det samme gør sig gældende for videnservice og andre lignende brancher. Disse områder er omsætningsmæssigt lavere placeret per medarbejder.

Byggeri og anlæg står stærkest i Københavns omegn og Østjylland, men også Sydjylland og Nordjylland samt Vest- og Sydsjælland er omsætningsmæssigt godt med i disse brancher. Der er en naturlig sammenhæng mellem indbyggerantallet og omsætningen i disse brancher, da størrelsesforholdet også til dels afspejler, hvor mange der bor i området. De markante undtagelser, hvor der er alt for lille bygge- og anlægsomsætning i landsdelen, er København By, Nordsjælland og Fyn. I Københavnsområdet ser det ud til, at bygge- og anlægsvirksomheder naturligt er placeret i Køben-

havns omegn, mens Fyn er en undtagelse, hvor vi ikke nødvendigvis kan give anden forklaring end lav aktivitet på Fyn.

Landbruget er et erhverv, der har en helt naturlig fordeling, hvor omsætningen er placeret i landområderne. Så her er det Region Midtjylland, Syddanmark og Nordjylland, der har en omsætning på henholdsvis 36 mia. kr., 34 mia. kr. og 21 mia. kr. per år (2012). Region Sjælland ligger lavere (15 mia. kr.), mens Hovedstadsregionens omsætning inden for landbrug er meget lav (3 mia. kr.). Det er altså ikke i Københavns omegn, i selve byen eller i Nordsjælland, at dansk landbrug er stort.

Figur 35. Bygge og anlæg, omsætning mio. kr. 2012

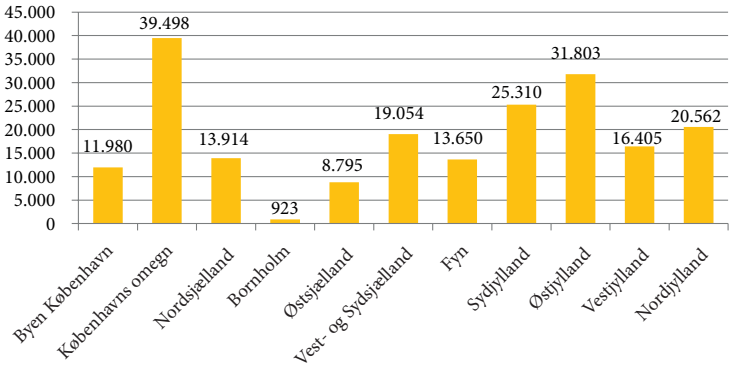

Det samlede billede er indtil nu, at de brancher, der har stor betydning for vores nettoeksport og dermed vores indtjening til landet fra udlandet, har deres hovedomsætning i Jylland, på Vest- og Sydsjælland og på Fyn. Der er dog også bidrag på både jobsiden og til omsætningen fra Københavns omegn og til dels selve byen, men det samlede billede er alligevel klart:

Vi lever i Danmark af de erhverv, der findes koncentreret i de dele af landet, der ligger længst væk fra Hovedstaden. Disse erhverv findes også i Hovedstadsområdet, men slet ikke med et antal jobs og et omfang af omsætningen, der kan løfte hele landet. Den danske eksportindtjening løftes af en stor del af de områder af landet, vi ellers ofte betegner som yderområder, og som ofte beskrives som ramt af affolkning mv. Vi skal dog ikke glemme Østjylland og de østjyske byer, når vi taler om både industri samt handels- og transportbranchen.

Når nu disse jobs findes i disse områder, hvad vil der så ske med de erhverv, der er tungest i disse områder, hvis befolkningen virkelig flytter væk derfra i de kommende 15-25 år? Det spørgsmål behandles lidt senere i de to scenarier, vi opstiller for de kommende års udvikling i Danmark. Men inden vi kaster os ud i denne opgave, skal vi lige se på de erhverv, der er tungest i København og de

andre store byer. Derefter ser vi på befolkningens fordeling i dag og udviklingen hen til i dag. Det vil danne baggrund for scenarierne.

Brancherne information og kommunikation er tungest placeret i København By, Københavns omegn og Østjylland. Det viste antallet af jobs i området, men også omsætningen viser tydeligt det samme billede.

Branchen har en omsætning på 60 mia. kr. i København By og ca. 30 mia. i Københavns omegn. Det er en stor omsætning, men sat over for industriomsætningen, er det en noget lavere andel. Det er blot lidt større end landbrugets samlede omsætning.

Figur 36. Information og kommunikation, omsætning i mio. kr., 2012

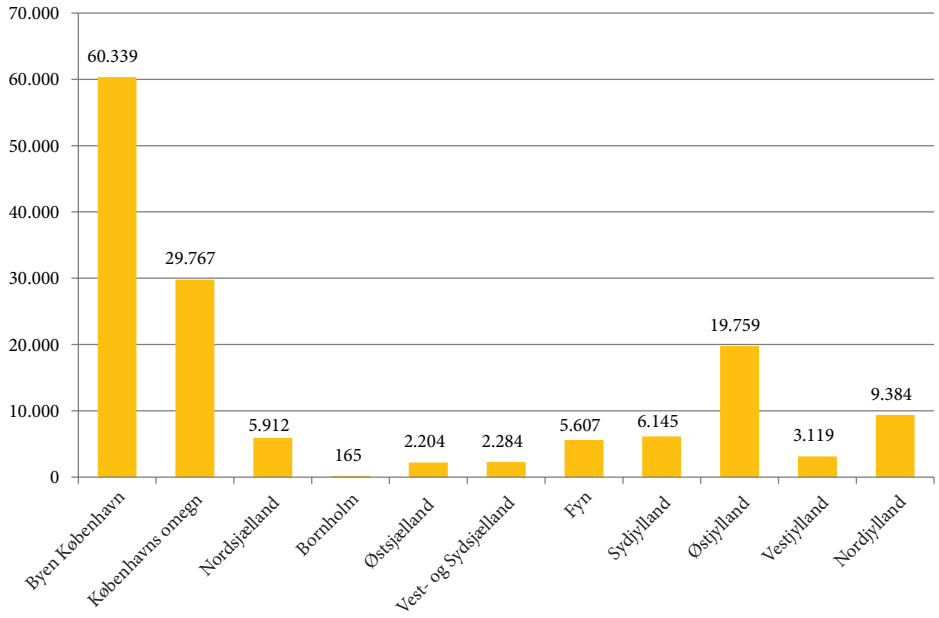

Figur 37. Videnservice, omsætning i mio. kr., 2012

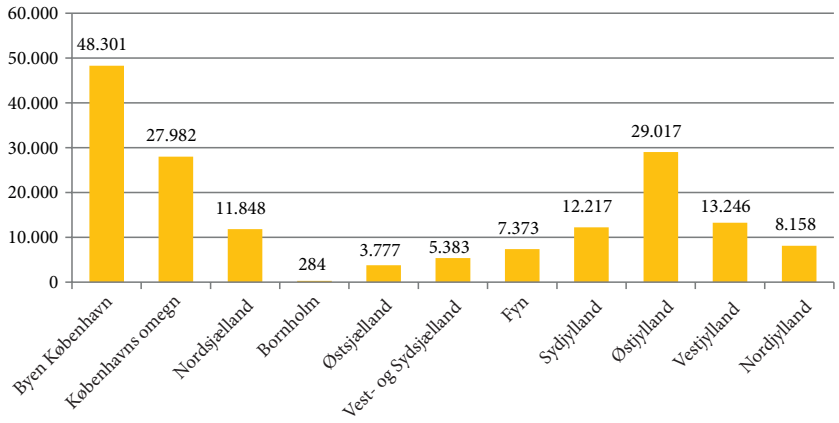

Videnservicebranchen er ligeledes koncentreret om København By, Østjylland og Københavns omegn. Branchen er dog lidt mere spredt ud over hele landet omsætningsmæssigt og har også et vist niveau i Nordsjælland, Sydjylland, Nordjylland og Vestjylland. Det er sandsynligvis serviceringen af industri, landbrug samt bygge- og anlægsbrancherne af revisorer, advokater mv., der spiller en rolle på dette område. Her er lokalkendskab ofte en stor fordel ved mindre og mellemstore virksomheder.

Hovedstadsområdet har industri, men ikke en andel svarende til befolkningsstørrelsen. Hovedstadsområdets hovedaktiviteter er inden for handel og transport, serviceerhverv generelt, finansiering, information & kommunikation, kultur og fritid samt omkring en tredjedel af alle offentlige jobs i landet. Det er jo vigtige aktiviteter, men pointen her skal være, at det ikke er her, vi som land tjener vores penge i forhold til udlandet. Det er langt mere interne aktiviteter, der finder sted i hovedstadsområdet og de øvrige store byer, mens de eksporttunge erhverv befinder sig i resten af landet.

Vi lever i Danmark af det, der frembringes, omsættes og eksporteres i Jylland, på Vest- og Sydsjælland samt Sydhavsøerne og på Fyn uden for de største byer i disse områder. Hovedstadsområdets bidrag til denne indtjening er meget lille i forhold til områdets befolkning og antallet af arbejdspladser i området.

8.3. Befolkningen i fortiden, i dag og på vej mod fremtiden

Lad os se på befolkningsudviklingen i Danmark over den lange årrække, vi faktisk har pålidelige tal for. I første omgang ser vi på nogle helt overordnede tendenser. Det er på det overordnede plan, at

mange i dag hævder, at bevægelsen fra land til by og fra de mindre byer til de store byer har været en vedvarende udvikling igennem mange år og derfor ikke kan ændres i fremtiden.

Figur 38. Procentvise fordeling af befolkningen i byområder og landdistrikter

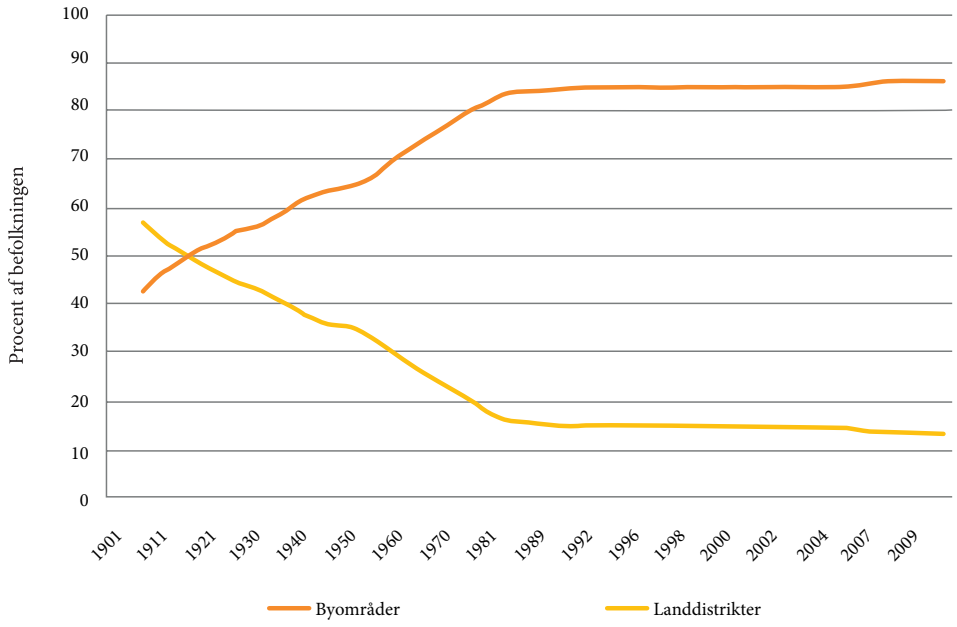

Befolkningens vandring er ikke entydig. Vi er nok flyttet fra land til by gennem mange år, men bevægelsen har ikke været ren og entydig på anden vis, end at landdistrikterne er blevet affolket over en hundredårig periode på grund af automatiseringen af landbrugets produktion.

Det skete frem til omkring 1980, men derefter er udviklingen ikke entydig. Antallet af beboere i landdistrikterne steg fra 1994 til 2003 med 3%. Dele af ændringen skyldes en ændret opgørelsesmetode, men der er alligevel – fraregnet ændringen – en reel stigning. I dag bor over 13% af befolkningen i landdistrikterne mod omkring 15% for 20 år siden, men samtidig er befolkningen vokset, så det reelle fald er begrænset til omkring 80.000 mennesker på 20 år fra 1994 til 2014 mod et fald på omkring 120.000 de foregående 20 år fra 1974 til 1994. De nye kommuner fra 2006 gav også her et fald på grund af en ændret opgørelsesmetode. Så faldet har i virkeligheden ikke været så stort. Det overordnede billede af landdistrikter er et langsomt fald i befolkningen fra 17% i 1980 til 13% i dag efter et meget hurtigt fald fra 38% i 1940 frem til de 17% i 1980. **Så flytningen fra land til by er i virkeligheden ikke accelereret, men stilnet lidt af.**

Figur 39. Landdistrikter i hele landet, samlet indbyggertal, 1976-2014

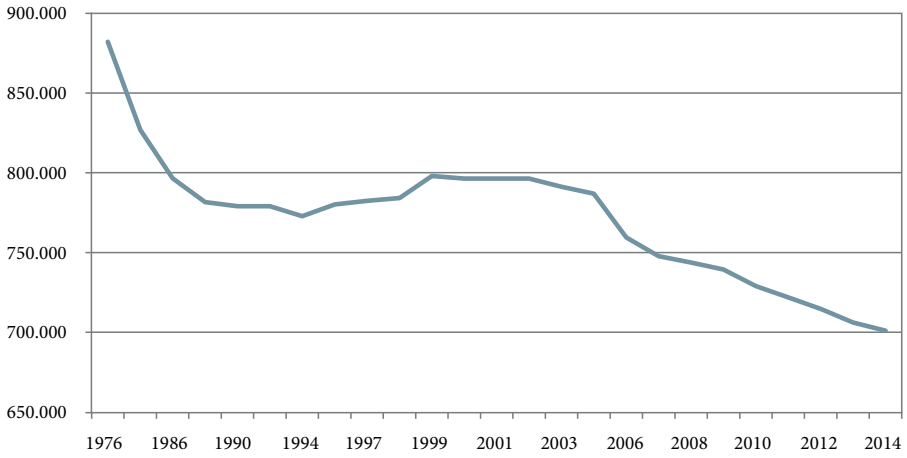

Vi er også flyttet fra de mindre byer til større byer, men igen er bevægelsen ikke entydig. Københavns Kommune havde i 1950 768.000 indbyggere mod blot 560.000 i dag, og faldet varede i mange år og nåede ned på 467.000 i 1994. *Så Københavns Kommune mistede 300.000 indbyggere, før det gik frem igen.* Først efter 1994 begynder indbyggertallet igen at stige. Den fraflytning, som Københavns Kommune og det indre af en lang række større byer oplevede med parcelhusbølgen, var langt kraftigere, end den nuværende tilstrømning til København og Aarhus er tilsammen. Udviklingen kan ses for Byen København samlet (Københavns Kommune, Frederiksberg og Gentofte). Det højeste indbyggerantal havde Byen København omkring 1950 med knap 1. mio. indbyggere (975.000). Det laveste er fra 1991 med blot 616.000 indbyggere.

Nu skal vi ikke undlade at gøre opmærksom på, at en del af de tidligere indbyggere i Byen København, flyttede ud til den landsdel, vi i dag kalder Københavns omegn. Den massive udflytning til de ofte nybyggede parcelhusområder gjorde på mange måder hovedstadsområdet større og udvidede de områder, folk boede i, men affolkningen af Byen København var reel, og gjorde det også i mange år svært at drive kommunerne i Byen København. Det er faktisk først i løbet af de seneste 7-8 år, at denne udvikling for alvor er vendt rundt. Fra 2007 til 2014 steg indbyggerantallet med knap 90.000, og det ligger i dag på knap 750.000.

Figur 40. Befolkningen i Danmarks tre hovedområder, antal, 1769-2014

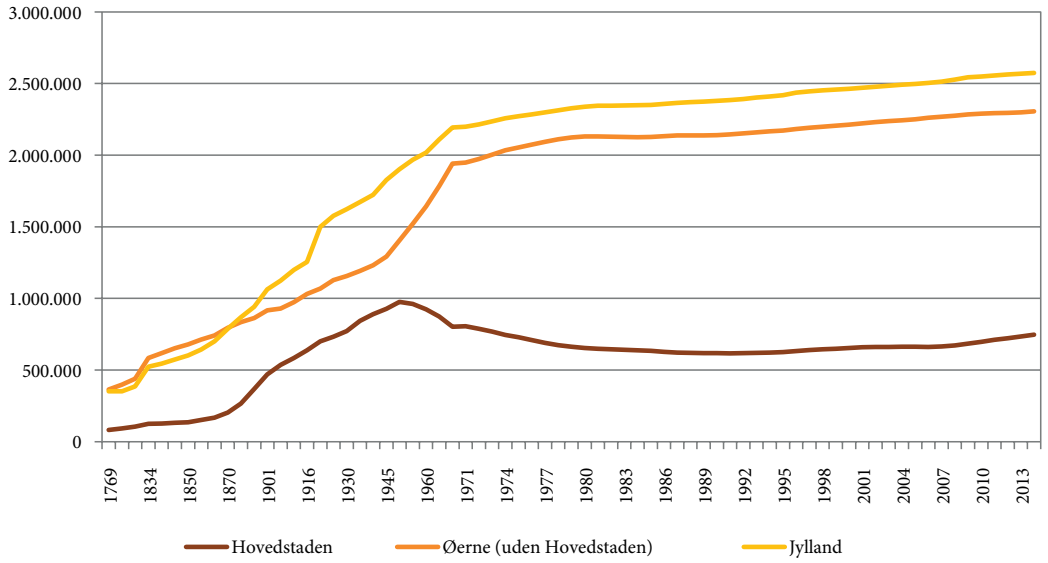

Læg i øvrigt mærke til udviklingen i de to store dele af landet, Øerne og Jylland. Mens hovedstaden stagnerede og faldt i indbyggerantal, voksede indbyggerantallet i Jylland og på Øerne jævnt og stabilt fra hhv. 2,25 mio. og 2 mio. i 1960 til omkring 2,6 mio. i Jylland og 2,3 mio. på Øerne i dag. Det er vel at mærke, når Nordsjælland og Københavns omegn regnes med til Øerne.

Den jyske vækst i indbyggere er derimod meget reel og udtryk for, at en større andel af befolkningen i dag bor i Jylland end for 50 år siden. Den jyske andel af befolkningen udgør i dag ca. 46% mod blot 44% i 1960. Det er samtidig den største andel af befolkningen, der har boet i Jylland siden 1920 (og i øvrigt længere tilbage, hvis vi regner med den nuværende tyske grænse). **Så den jyske andel af den danske befolkning er voksende over en lang årrække**. Kun i de allerseneste 7-8 år har andelen, men ikke antallet, været svagt faldende.

I dag bor der ca. 2,6 mio. i Jylland, 1,35 mio. på Øerne og 1,7 mio. i hovedstadsområdet. Hovedstadsområdet er større i denne opgørelse end i opgørelsen tilbage til 1700-tallet, da området også indeholder Nordsjælland og Københavns omegn. Samtidig gør dette Øerne til en mindre del af landet i denne opgørelse – nu fraregnet de samme områder. Det er meget tydeligt, at Hovedstadsområdet siden 2008 har haft en kraftig vækst i befolkningen. Den er på omkring 110.000 indbyggere over 6 år. Denne vækst er stort set udelukkende sket i Byen København, mens Nordsjælland og Københavns omegn har en stagnerende befolkning med direkte fald i visse kommuner. Øerne er også nogenlunde stabile med et ret lille fald i befolkningen. Derimod er der fortsat vækst i den

jyske befolkning, der vokser med 40.000 på 6 år. **Så overordnet set har Byen København og Jylland befolkningsfremgang, mens der er stagnation på Øerne, i Nordsjælland og i Københavns omegn. Det er den såkaldte store flytning af befolkningen.**

Figur 41. Befolkningsudvikling 2008-14 på de tre hovedlandsdele, Danmarks Statistik og egne beregninger

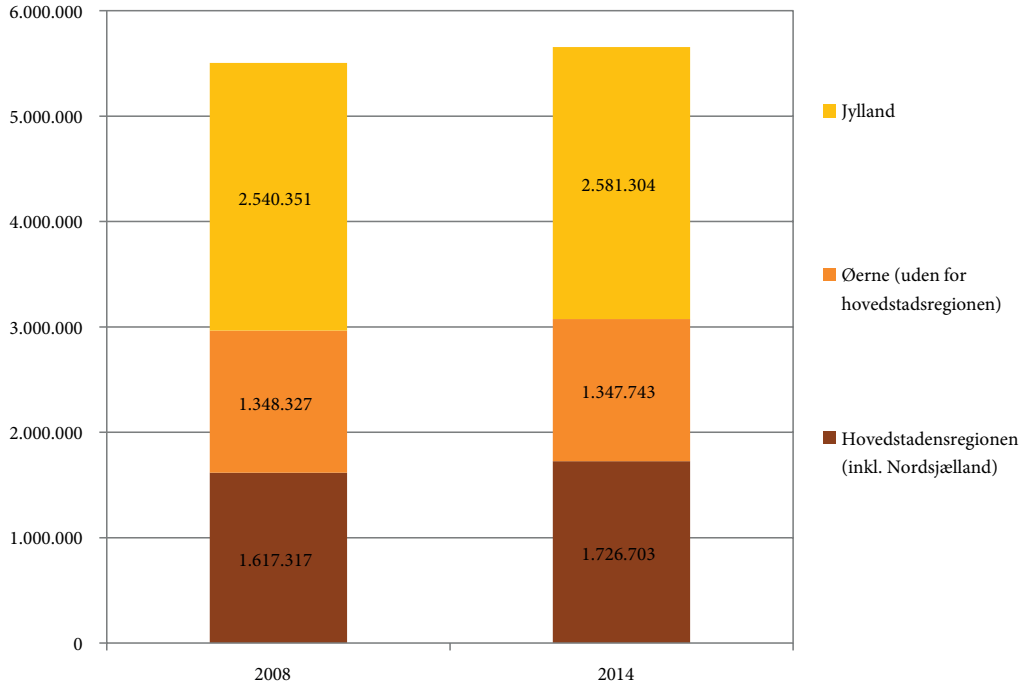

Ser vi på udviklingen i kommunerne fra 2006 til 2014, får vi et mere nuanceret billede af den overordnede udvikling. De røde og de orange kommuner er vindere i udviklingen, med de røde som kommuner med kraftig befolkningstilvækst (7-25%), mens de bleggule og lysegule kommuner er taberne med et stort fald (5-12%) eller et mindre fald (1-4%) i befolkningen. De solgule har en lille fremgang i befolkningen (0,1-3%) og taber altså ikke på udviklingen.

Tendensen er tydelig og kendt fra mange diskussioner af ændringerne i Danmark i disse år. Der er stor fremgang i Byen København og enkelte forstadskommuner og stor fremgang i Aarhus og Horsens. Derudover klarer store dele af Midt- og Østjylland sig rigtigt godt sammen med Aalborg, Vejle og Kolding. Omegnskommunerne til København og Roskilde, Køge og Ringsted Kommuner har også befolkningsfremgang på over 3% på over 8 år sammen med Odense. Store dele af Sjælland klarer sig

egentlig ok uden direkte tilbagegang, men her er djævlen ofte gemt i detaljen med et stort tab af de unge og en befolkningstilvækst, der kommer fra fødselsoverskud på grund af forlænget levealder i den bestående befolkning samt indvandring fra udlandet. Nettotilflytningen har været negativ.

Figur 42. Befolkningsudvikling ultimo 2006 til ultimo 2014, 2014 som indeks af 2006.

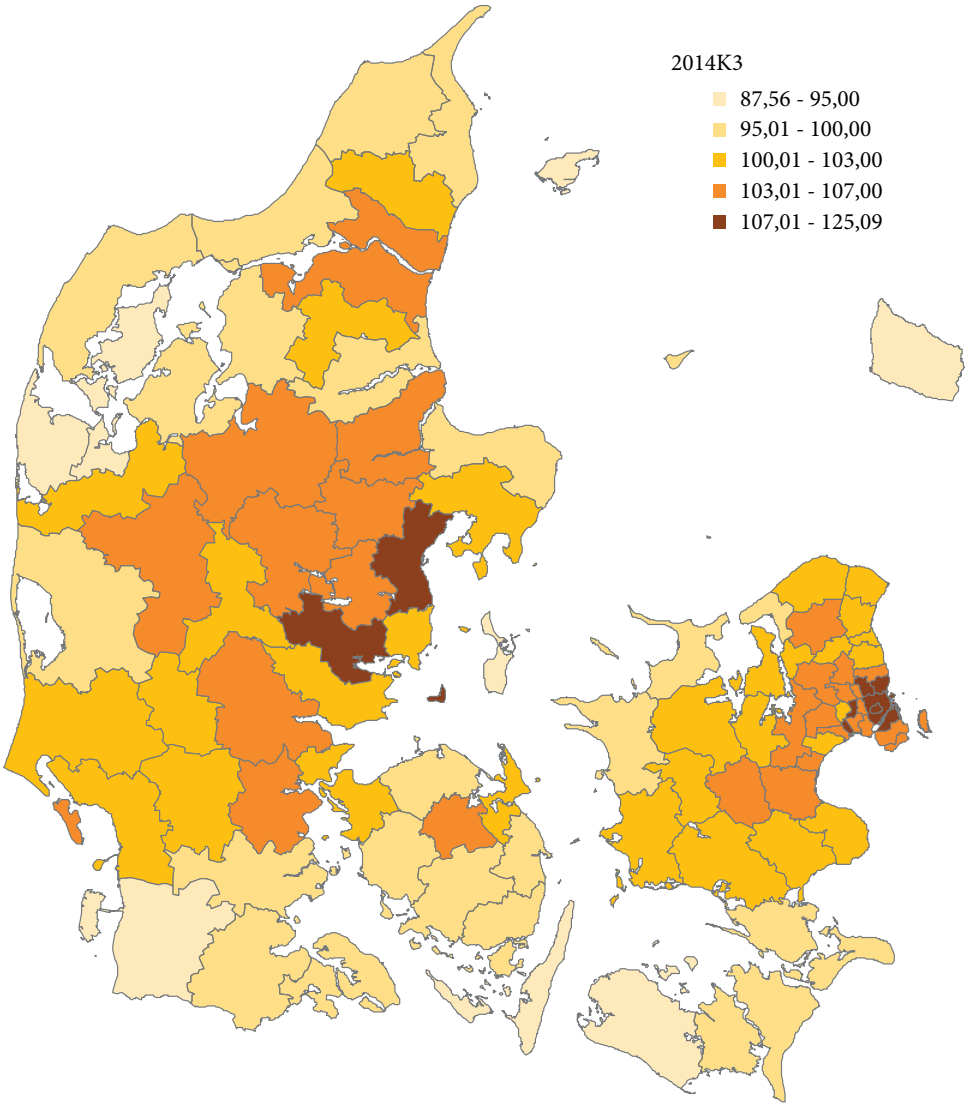

I 2013 var nettotilflytningen fuldstændig forandret i forhold til 2006. Det er nyt, at så mange flytter til de store byer. Fænomenet er nærmere beskrevet i appendiks 1, og tilbage i 2006 var nettotilflytningen til følgende kommuner negativ: Københavns Kommune, Frederiksberg, Gentofte, Aarhus, Odense og Aalborg Kommuner. Den var også negativ i store dele af Sønderjylland, Vestjylland og Nordjylland. Positiv tilflytning fandt sted til Sydsjælland, Vestsjælland, Guldborgsund og hele Østjylland (fraregnet Aarhus) samt Vejle, Kolding og Vejen Kommuner. De store vindere var Næstved, Holbæk, Kolding, Vejle og Silkeborg Kommuner.

I 2013 var det hele vendt på hovedet. Tilflytningen var kraftigst til følgende kommuner: København, Gentofte, Odense, Aarhus og Aalborg. Andre vindere var Vejle, Horsens og Randers samt Køge, Roskilde, Holbæk og Odden og et stor udvalg af Nordsjællandske kommuner langs Helsingørmotorvejen samt Hillerød og Gribskov.

Der er stabil nettofraflytning i Sønderjylland, Vestjylland og Nordjylland igennem denne periode. Der er også fraflytning fra Lolland, Langeland og Bornholm samt de mindre øer i perioden.

Nettovandringens vending fra 2006 til 2013 sker allerede fra 2009 og falder sammen med krisen på boligmarkedet. Det sker i øvrigt samtidig med en stærk koncentration af uddannelsespladser og beslutningen om at bygge nogle få supersygehuse i udvalgte byer i Danmark. Det er den lange krise med fald i ejendomspriserne, der sammen med andre udviklingstræk har været den vigtigste faktor i ændringerne.

De nuværende flyttemønstre med stærk tilstrømning til de større byer og København er et resultat af boligkrisen og vil vende, når boligpriserne går op igen. Derimod er tilflytningskrisen mere langvarig i Sønderjylland, Nordjylland og Vestjylland samt Lolland, Langeland og de mindre økommuner.

Befolkningen har ikke igennem 100 år bevæget sig ensidigt mod hovedstaden og de større byer Aarhus, Odense og Aalborg. Det har først været udpræget de seneste 7-8 år. Perioden inden har været præget af flyttestrømme i mange retninger og længere perioder med tilbagegang for hovedstaden. Derfor kan de seneste års flyttemønstre ikke betragtes som en naturlov. Det kan ændres – blandt andet gennem politisk vilje.

8.4. Hvad er scenarier?

Scenarier beskriver muligheder i fremtiden. Det er billeder af en mulig og sandsynlig fremtid. Det er veje, som vi kan følge i samfundsudviklingen, hvis vi finder dem tiltrækkende. Det er også veje, vi vælger ikke at betræde.

Verden forandres, ændringerne ser ud til at komme hurtigere og hurtigere. Der er ikke ret meget, som er sikkert, bortset fra at de kommende år vil afsløre eksempler på succeser og fiaskoer, hvor hovedårsagen er, at verden forandrer sig. Det er i den forbindelse, at scenarier kommer ind som en metode til at analysere fremtiden, før den indtræffer. Scenarier er en velafprøvet teknik inden for fremtidsforskning og blev uden for militære kredse første gang systematisk anvendt af Shell, da selskabet stod over for usikkerhed om udviklingen i energiforsyningen, priser og alternative energikilder.

Et scenarie er en beskrivelse af en mulig og sandsynlig udvikling. Det er ikke den eneste mulighed og behøver ikke være den mest sandsynlige. Et scenaries væsentligste egenskab er, at det skal virke udfordrende på tankegangen i den organisation eller det samfund, hvor det anvendes. Scenarier er nemlig tænkeværktøjer. Ved at opstille flere scenarier for den fremtidige udvikling udspænder vi et rum, inden for hvilket den fremtidige udvikling vil komme til at foregå – mulighedsrummet. Inden for dette mulighedsrum kan man navigere og finde det sted, hvor man helst vil have fremtiden til at udspille sig og derefter påvirke udviklingen i den retning. Herved undgås de forsimplede og endimensionale vurderinger.

Det vil også sige, at der ikke er noget specielt avanceret eller mystisk i scenarieteknikken. Der er snarere tale om sund fornuft.

Når vi taler om de kommende 25 års udvikling i Danmark, giver scenarier mulighed for at se de politiske valg, der ligger i fremtiden. Valget mellem forskellige, mulige udviklingsretninger. Valgene er mulige på landsplan og i de overordnede prioriteringer, vi foretager i samfundet. Det er også valg, der selv kan foretages regionalt og i den enkelte kommune. Alt afhængigt af disse valg vil vi få en forskellig udvikling fremover. De politiske valg, der foretages på landsplan, vil sætte retning og indhold på de kommende års strukturelle ændringer af landet.

"Fremtiden kommer af sig selv, det gør fremskridtet ikke"
(Poul Henningsen)

8.4.1. Scenarie 1: De to byers Danmark

Danmark med to metropoler som det altafgørende i 2040.

Tidsånden
Efter den lange kriseperiode omkring finanskrisen tog det lidt tid, før danskerne igen begyndte at tro på fremgang og økonomisk vækst som en naturlig del af hverdagen. Men da det endelig skete i sidste halvdel af 2010'erne, skabte det baggrund for optimisme og fremgang, der var bygget på et

godt økonomisk fundament. Tidsånden har gennem årene frem til i dag været præget af optimisme og tro på ny byvækst. Det kommer især fra de mange unge mennesker, som strømmede mod de store uddannelsesbyer i 10'erne og 20'erne, og de mange yngre familier, der faktisk på grund af finanskrisen ikke kunne flytte ud fra de store bycentre, da de fik børn. Det har siden udviklet sig til en rigtig city-dwellers-kultur, hvor det for mange mennesker simpelthen ikke er muligt at se sig selv bo andre steder i Danmark end i Københavnsområdet eller i den nye store østjyske millionby. Det, der engang blev kaldt den kreative klasse, er i dag blevet til en lang række af forskellige undergrupper, der hver især har deres særlige grund til ikke at kunne leve eller ånde andre steder end i byerne. Der er en sand underskov af kreative brancher, der hver især hævder at være de vigtigste i landets udvikling i fremtiden. Tidsånden bekræftes gennem medierne, der i dag kun beretter om Hovedstaden og til dels om Millionbyen, Odense og Aalborg. Danmark er i mediebilledet blevet til en by – eller rettere to.

Boligmarked og bosætning
Bosætningen i Danmark har her i 2040 ført til en opdeling af landet i tre dele. Der er de to store metropoler: Hovedstadsområdet og Millionbyen hhv. i og omkring København med store dele af Øst- og Nordsjælland som en del af byen og den sammenvoksede by med centrum i Aarhus, som rækker ud på Djursland, op til Randers, ud til Silkeborg-Herning og ned til Horsens. Herning-Ikast-Brande er til dels blevet koblet sammen med det østjyske område via en god infrastruktur.

Den anden del af landet består af de byer, der klarer sig som større byer på trods af den kraftige tilstrømning til de to metropoler. Det er Aalborg, Odense og Esbjerg, der hver især virker som mindre magneter i deres regionale område og har tiltrukket unge og yngre fra mange af de omgivende mindre og mellemstore byer. Det er også trekantsområdet med Vejle, Fredericia og Kolding, der lige akkurat klarer at skabe vækst imellem Millionbyen og Odense.

Resten af landet inklusive mange mellemstore byer er præget af en efterhånden kraftig tilbagegang og stagnation. Nogle områder er på vej mod decideret affolkning, hvilket sætter debatten om ulve i Danmark for mere end 25 år siden i relief. Selvfølgelig skal vi have ulve der, hvor der alligevel ikke bor nogen længere. Andre områder klarer sig med en vigende og aldrende befolkning. På 25 år forandres en by, men den lukker og slukker ikke helt. Den hårdest ramte landsdel er på mange måder Sjælland uden for Københavnsområdet. Der var der fremgang og befolkningstilvækst i perioden 2000 til 2008, men den lange krise og de faldende boligpriser i Hovedstadsområdet betød, at området gik fra vækst til tilbagegang.

Selv om et geografisk område har tilbagegang som kommune, kan enkelte byer godt klare sig udmærket i udviklingen. Skagen er stadig en fantastisk turistby i Frederikshavn Kommune, og Nakskov fungerer stadig som by med relativt meget handel og liv, mens oplandet på Lolland oplever stor tilbagegang. Esbjerg er også en god by i fremgang, men rundt om Esbjerg er der efterhånden

meget lidt tilbage i de gamle landsbyer, der har afgivet størstedelen af den arbejdende befolkning til byen og de unge til uddannelsesbyerne på den jyske østkyst og til Hovedstadsområdet.

Figur 43. Befolkningsudviklingen i kommunerne frem til 2040 i scenarie 1 (som indeks af 2013)[2]

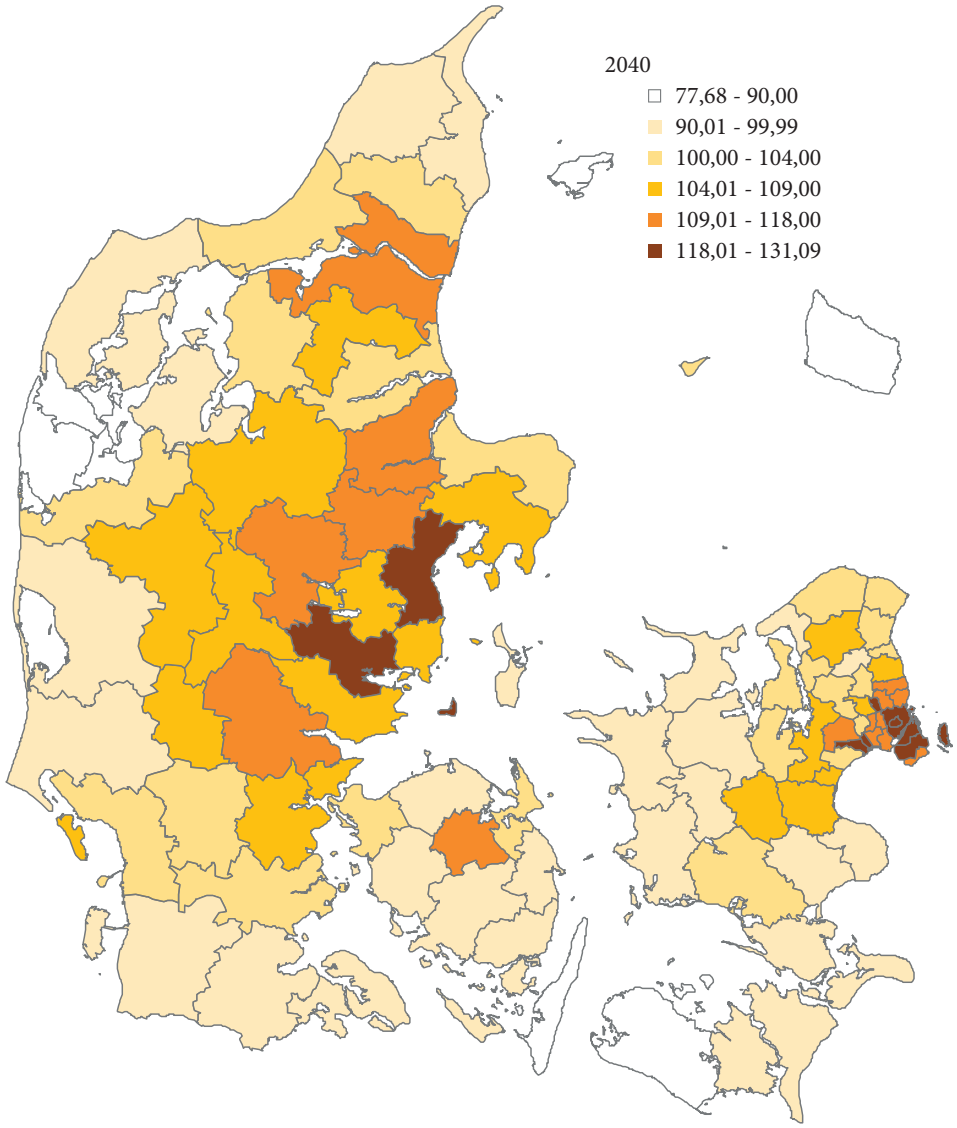

2 Denne graf er den faktiske prognose for hele befolkningen på kommuner fra Danmarks Statistik fra 2013

Befolkningstilvæksten i de to metropoler er så stor, at en fortsat udvikling i samme retning i løbet af de kommende 20 år frem til 2060 vil skabe et land, hvor der i hovedtrækkene vil være bosætning i Hovedstadsområdet og i den Østjyske Millionby samt nogle store satellitbyer. Et Danmark bestående af to byområder og nogle få beboere i områder rundt om disse byer er under udvikling. Det kaldes også blandt planlæggere og forskere, der analyserer byudvikling, for "en ekstrem udgave af Sverige". Resten af landet er deltidsbefolket i turist- og fritidssæsoner. Ikke engang bosætning af seniorer vil findes i disse områder i 2060, da vilkårene for at drive offentlig service er fraværende på grund af meget få indbyggere i den erhvervsaktive alder. Vi er der næsten allerede i dele af landet her i 2040, og det ser ud til at være alt for sent at vende udviklingen. I visse kredse, der blandt andet for 25-30 år siden gik meget op i, at landet var kommet ud af balance og var ved at vippe helt over til den ene side (storbysiden), ser man i dag tilbage på en udvikling, der dengang kunne have været forhindret. Den mulighed er i dag forspildt. Danmark bliver ikke i fremtiden et sammenhængende land og landområde, men blot to store millionbyer med affolkede landområder imellem. Det bliver to ud af over 100 millionbyer i Europa. På mange måder betyder det, at landet Danmark forsvinder og erstattes af to bykulturer – den Københavnske og den Østjyske.

Planlovgivningen

Planloven har været en af de vigtigste årsager til den beskrevne udvikling. Planlovgivningen er blevet udbygget efter det samme rationale, som var gældende i de første 10-15 år af det nye årtusinde. Formålet har været at begrænse byernes spredning, sikre arealerne til naturudvikling og skovplantning, sikre kysterne og strandene mod bebyggelse og at sikre en detailhandelsstruktur, der kunne styrke bykernerne i de større byer og især i de to metropoler. Fortætning af byerne har givet plads til flere mennesker i de store byer, udnyttelse af gamle industriområder og havnearealer, og andre overleveringer fra industrisamfundet har gjort især København by meget større. De store naturområder på Amager er efter Ørestadens etablering det næste område, der forventes udbygget i Hovedstaden. Der vil blive plads til 300.000 beboere og 60.000 arbejdspladser i den nye Højby på Amager Fælled og hen over motorvejene. Der er jo natur nok i resten af landet, så det er helt i orden at bruge de gamle inddæmninger til byudvikling.

Her i 2040 er tilfredsheden med planlovgivningen blandt befolkningen i de store byer gennem de seneste 30-40 år udbredt. Det er lykkedes at bremse anvendelse af jord og natur i Danmark til en lang række erhvervsformål så som intensivt landbrug og produktionsindustri i den gammeldags skala. Vi har fået befolkningen koncentreret i to dele af landet, og der er rigtig meget plads ude i den rigtige natur. Der blev ganske vist omkring år 2015 gennemført nogle få eksperimenter med frigivelse af planlovens restriktioner i 10 udvalgte kystkommuner. Men forsøgene faldt ikke heldigt ud, da de skabte bebyggelse helt ned til vandet, i skove eller andre steder, hvor naturen skal have plads. Vi ville ikke af med ulvene igen, vi ville også have elgen tilbage (og det fik vi), lossen er også indvandret og de store rovfugle stortrives i dag i Jylland, på Fyn og på Vestsjælland. Man taler oven i købet om at få bjørnen tilbage til naturen.

Planlovgivningen har dog haft konsekvenser for de erhverv, der typisk har befundet sig uden for de større byer. Landbruget er mere domineret af produktion til landets egne borgere, da storproduktionen fik svært ved at få nye tilladelser til større byggerier, og transporten blev besværliggjort på grund af det dårlige vejnet i de tyndtbefolkede områder. Vi har mistet knap halvdelen af vores tidligere landbrugseksport her i 2040, og nettoindtjeningen til landet er faldet med over 30 mia. kr. i 2015-priser i løbet af de seneste 25 år.

Industrien findes stadig i Danmark, men mangel på arbejdskraft i store dele af Jylland, hvor meget af eksportsektoren var placeret tilbage i 2015, har betydet en kraftig udflytning af produktionen til Østeuropa. Både Grundfos og Danfoss er i dag langt større i Østeuropa end i Danmark. De mange nye iværksættere er forsvundet fra landområderne, og de mindre bysamfund er blevet erstattet af andre typer af mere højtuddannede iværksættere i metropolerne. Medicinalindustrien er stadig i Danmark, men det kom som et chok for mange, da Novo flyttede halvdelen af virksomheden til den dal i Schweiz, hvor alle de andre europæiske medicinalkoncerner allerede var placeret i 2015. Novo har ligeledes flyttet en del til Indien, hvor den asiatiske medicinalindustri er koncentreret.

Regulering af bosætningen
Der blev i 2020 gennemført en lovgivning, der planlægningsmæssigt har gjort det muligt for kommunerne at beslutte en nedlukning af landsbyer og beboelsesklynger i områder, hvor de ikke længere blev anset som bæredygtige. Det blev også muligt i mindre omfang at ekspropriere enkelte ejendomme i den forbindelse. Den normale procedure har været at beslutte en langsigtet lukning af en landsby, så der ikke længere gives byggetilladelser, og hele området overgår til landzone. Hvis fraflytningen ikke går hurtigt nok, kan kommunen på forskellig vis tilskynde det, og endelig kan man i særlige tilfælde ekspropriere eller tvangsnedlægge beboelse. Der er også stiftet en statslig fond til fremme af flytningen af især ældre ind til byerne, bl.a. kan der gives særlige tilskud til en ny bolig.

Der gives ikke længere dispensationer fra planloven. Reguleringen går mod at sikre, at så lidt som muligt bygges ude i naturen. Hvis en kommune har svært ved at få det til at hænge sammen lokalt, så kan den jo blot slå sig sammen med nabokommunen og samle befolkningen i et eller to bæredygtige bysamfund.

Modsat er det blevet lettere at bygge i højden og opnå byfortætning i de større byer gennem ændringer af de overordnede plandirektiver, hvor kommunerne i dag skal udvikle særlige områder med tilladelse til at bygge højt. Man kan altså ikke generelt holde højden på bygninger nede i hele kommunen længere. Så de store byer er blevet fortættet og har i dag flere beboere i centrum end for 25 år siden. København, Frederiksberg og Gentofte Kommuner fejrede i 2031, at Københavns bys indbyggerantal nu endelig var nået op over 970.000, som var rekorden i 1950. København er for første gang i historien en egentlig millionby uden at være tvunget til altid at tælle forstæderne og oplandet med.

Centralisering/decentralisering
Staten fortsatte op gennem 10'erne og 20'erne den udvikling, der blev sat i gang lige før og under finanskrisen. Besparelser og effektivisering har været tidens foretrukne løsning, og større institutioner er blevet set som mere effektive end små. Sammenlægningerne af uddannelsesinstitutioner er fortsat, og det fører oftest til, at alle aktiviteter efter nogle år bliver samlet i den samme store by, nemlig der hvor ledelsen selv sidder. Så i dag ligger de fleste korte, mellemlange og lange uddannelsessteder i Hovedstadsområdet eller i Den Østjyske Millionby. Der er meget lidt tilbage i Vestjylland samt i Sønderjylland og på Fyn. Det er næsten kun i Esbjerg og Odense, vi finder videregående uddannelser. De tidligere forsøg på spredning til Sønderborg, Aabenraa og Svendborg er ændret til yderligere centralisering, da de unge blev væk fra uddannelserne. De faglige uddannelser ligger stadig lidt mere spredt i landet, men den stigende fokusering på at sikre muligheder for at gå videre efter en faglig uddannelse med en overbygning, trækker i retning af centralisering også på dette område. Det er jo alligevel i de største byer, de unge vil bo, så hvorfor ikke flytte uddannelserne hertil?

Staten har alle sine styrelser og ministerier liggende i København – hvor ellers? Al tale om udflytning er forstummet, og kun Millionbyen i Østjylland sikrer sig ind imellem en luns af statslige midler til organisationer, der ikke rigtig kan trives i København. Men al snak om at flytte landbohøjskolen til et landbrugsområde eller at skabe et teknologisk universitet nær produktionsvirksomhederne er slut. Vi skal satse på København, ellers taber vi i byernes internationale konkurrence, lyder det fra Regeringen og i indstillingerne fra embedsværket på Slotsholmen.

Långivning efter finanskrisen i geografisk afgrænsede områder
Det var i mange år efter finanskrisen svært at låne penge til erhvervsbyggeri og især til landbrug i de dele af landet, der lå længst væk fra Hovedstaden og Millionbyen. Det betød, at en del virksomheder blev tvunget til at flytte, og at andre ikke kunne skabe den vækst, de ønskede. Der var et uheldigt sammenfald af kreditpolitik i banker og realkredit, nye finansielle regler fra Finanstilsynet og manglende politisk opmærksomhed på udviklingen. I dag går det lidt bedre, men den manglende långivning skubbede til strukturudviklingen i landet i årene 2015-25.

Kommunerne har også selv centraliseret. I Hovedstadsområdet uden den store effekt, da dette område stadig er præget af mange små kommuner, men i resten af landet med stor effekt. I de gamle landkommuner har vi efterhånden set, hvilke byer der er vindere. Ringkøbing har samlet alt omkring sig, og Skjern har tabt. Hobro har vundet over Mariager i Mariager Fjord Kommune, og Slagelse en den eneste virkelige by tilbage i kommunen – Korsør har tabt. Nakskov skranter, mens de øvrige byer i kommunen er under afvikling. I deres iver for at skabe slagkraftige byer har mange

kommuner gennemført en kraftig centralisering i årene 2015-25 med den konsekvens, at der er blevet langt flere områder, der efterhånden udvikler sig i retning af afvikling. Byplanlæggere og miljøfolk er allerede begyndt at diskutere, hvordan man i fremtiden skal nedlægge og afvikle hele byer i de dele af landet, hvor befolkningstilbagegangen er størst.

Det har faktisk ført til, at adskillige kommuner i Nordjylland, Vestjylland, Syddanmark og på Sjælland og øerne uden for Hovedstadsområdet står umiddelbart over for en række kommunale fusioner, der vil gøre nogle kommuner geografisk meget store. Man taler allerede om den Sønderjyske Kommune, den Nordjyske Kommune og den Vestjyske Kommune. Fyn forventes enten at blive en stor kommune eller blive til Odense Kommune og Fyn Kommune. Vestsjælland forventes at blive én kommune, og endelig diskuteres det at gøre hele Sydsjælland, Guldborgsund og Lolland Kommuner til en eller eventuelt to enheder.

De nye supersygehuse har også centraliseret landet yderligere frem mod 2025-30. Mange mennesker tør ikke længere lade sig behandle på sygehuse, der ikke er i superklassen, og allerede nu kan man se mangel på læger på de supersygehuse, der ligger længst væk fra universitetsbyerne som for eksempel i Aabenraa. I dag er manglen på sygeplejersker i den primære sundhedssektor udbredt uden for de store og største bysamfund. Det ser efterhånden ud til, at den fremtidige sygehusstruktur bliver to rigtige sygehuse med alle funktioner, nemlig Rigshospitalet og Aarhus Sygehus. Dertil kommer så to universitetshospitaler i henholdsvis Aalborg og Odense. Resten bliver nedlagt inden for kort tid.

Infrastruktur
Vi har fået flere motorveje og har et ny togsystem på vej her i 2040. Hovedfærdselsårerne er langt bedre i dag end for 25 år siden, og de bliver benyttet i stort omfang. Den nye togbro over Vejle Fjord og den nye togstrækning mellem Hovedgård og Aarhus har gjort timeplanen mulig. I modsætning til denne udvikling er de lokale vejsystemer stadig under nedbrydning, da vedligeholdelse især i landdistrikterne i mange år har været mangelfuld. Vi færdes langs hovedfærdselsårerne, og trafikken er stigende mellem Millionbyen og Hovedstaden samt mellem de store byer i landet. En ny tendens er at bryde gamle veje op i de affolkede dele af landet.

Udviklingen har skabt utilfredshed andre steder. Roskilde savner den store togtrafik med IC-togene, der nu sendes omkring Køge i stedet. Skanderborg er også kun betjent med lokaltog og regionaltog frem for de tidligere IC-tog, og især Vejle har været den store taber, da man ikke i tide fik en ny togstation ved den nye Vejle Fjord bro med i planerne. Dog har den nye togstrækning til Billund Lufthavn hjulpet lidt på det, men den kommer sådan set fra Fredericia banegård og derefter via den gamle Vejle banegård inde i byen.

En særlig konsekvens gennem årene har været, at den danske turisme har ændret retning. Hvor vi traditionelt har stået stærkt ved vandkanten med store sommerhusområder og mange gæster fra

Tyskland, Norge og Sverige, har de senere år budt på en stærk udvikling i storbyturismen i Hovedstaden og Millionbyen. De traditionelle områder har tabt deres kunder til nyudviklede områder i landene omkring os. Det er specielt planlovgivningen, der har bremset muligheder for nye investeringer. Der mangler ganske enkelt områder i høj turistmæssig kvalitet langs de danske kyster, fx hurtig og let adgang til havet og strandene. Det er blevet bremset af planlægningsinteresser og naturbeskyttelseshensyn. Til gengæld har det været let for storbyerne at udvikle badefaciliteter i gamle havneområder ved at skabe strandparker længere ude i havet.

Erhverv
Vi er jo kreative og dygtige i Danmark. Det er stort set alle i de to metropoler enige om. Alligevel har den økonomiske vækst ikke været overbevisende høj igennem de seneste 25 år. Efter den store krise med både Finans- og Eurokrise har det været svært at genskabe høje vækstrater. Vi har jo ellers gjort alt det rigtige: Sat fokus på uddannelse, fået langt flere gennem universiteterne, styrket iværksætteriet blandt de højtuddannede, skabt platforme for innovation og kreativitet i mange dele af de store byer og i metropolerne og satset på de videntunge erhverv.

Det har også ført til helt nye dele af erhvervslivet. Danskerne er opfindsomme og har tilført app-markedet og spilmarkedet mange gode produkter og nye virksomheder. Arkitektur og design er stadig områder, vi markerer os på, og selv på det globalt vigende filmmarked havde vi i mange år en god position, der blev styrket gennem internationalt kendte instruktører. Vi er også stadig kendt som et land, der har ekstraordinært gode restauranter med det efterhånden lidt traditionelle nordiske køkken, som der dog stadig er mange i de voksende aldersgrupper over 50 år, der synes rigtig godt om. Vi tjener penge på turisme til København og Aarhus, de mange museer og de mange kulturelle begivenheder.

Men de rigtig dygtige innovatører flytter stadig videnvirksomheder og gode erhvervsservicevirksomheder ud fra Danmark og til Asien, Afrika og Sydamerika, hvor skarer af højtuddannede unge mennesker stadig skaber baggrund for en effektiv virksomhed med høj produktivitet, let adgang til verdensmarkederne og relativt set stadig lidt lavere lønninger end i Europa, selv om vores lønninger ikke er steget så meget de seneste 25-30 år.

Infrastrukturen har forstærket centraliseringen af landet, og de erhvervsmæssige ændringer følger også på mange områder denne udvikling. Men erhvervsvirksomheder i Vest- og Sønderjylland samt på Vestsjælland oplever ofte, at udviklingen går uden om dem, og de må selv klare deres udfordringer. På trods af at landet stadig lever af industriproduktion, landbrug (som dog har været udsat for et stort produktionsfald) og skibsfart som de tre største områder med overskudsbidrag på betalingsbalancen, er vi som samfund overbevist om, at alt det gode findes i byerne. Det er jo også her, hovedsæderne for disse virksomheder findes. Især indflytningen til Millionbyen af hovedsæder som Danish Crown, Bestseller, Jysk, Vestas, Grundfos, Lego og Siemens rykkede på opfattelsen af, hvor den egentlige produktion foregår.

Samfundets økonomiske udvikling
Væksten i Danmark har de seneste 25 år ligget over niveauet fra Finanskrisen. Det blev den nye måleskala, da samfundet igen var blevet mere normalt. 1,5% vækst om året, renset for inflation, var trods alt ikke så ringe endda. Vi blev jo hele tiden rigere, og mange mennesker i metropolområderne tjente gode penge på værdistigninger på ejendomme, da flere og flere mennesker flyttede til disse byområder. Dermed fik de mennesker, der tidligt havde købt fast ejendom en yderligere gevinst ud over deres lønstigninger. Mange syntes, det gik godt i Danmark igen. Men faktisk flyttede vi i denne periode penge fra de unge til de midaldrende og ældre, da det var de unge, der fik svært ved at betale for en bolig. Minimalistboliger blev populære i løbet af 2020'erne, så en familie med 2 børn i dag godt kan leve i en lejlighed på 80 kvadratmeter uden at mangle plads.

Vi har dog igen fået underskud på betalingsbalancen. Siden det store fald i landbrugseksporten og den langsomme, men fortsatte nedgang i industrieksporten, har vi haft et voksende underskud. Vi importerer mere, end vi eksporterer, og det har været sådan siden 2025. Udlandsgælden vokser nu også på grund af rentebetalingerne, som vi også må låne til. Vi er nu på en udlandsgæld på omkring 35% af BNP. Ind imellem sammenlignes vores økonomiske udvikling med 1960'erne og 1970'erne, hvor vi også lånte meget i udlandet. Men væksten i samfundet var langt højere dengang. Der er stadig enkelte ældre, der kan fortælle om dengang, vi forlod byerne og flyttede ud i parcelhusene (og havde råd til at bo i dem som ung familie). Den gæld var først tilbagebetalt ved udgangen af 2009. Kritikerne siger, at vi også her gældsætter os på vores børns vegne og sender regningen ud i fremtiden. Det er nok ikke rigtigt. Vi har jo opnået et meget bedre land og især uberørt natur. Vi håber på, at der engang ude på landet vil blive, som der må have været tilbage i fortiden – langt før vi begyndte med industriproduktion og intensivt landbrug.

8.4.2. Scenarie 2: Mangfoldighed i by og land

De globale landsbyer og de multipolære bysamfund i 2040[3].

Tidsånden
Det danske samfund har altid kunnet forandre sig, når presset var uomgængeligt. Dette pres skabte en ny tidsånd. Vi fik i løbet af anden halvdel af 10'erne øjnene op for, at forskellighed er en styrke og ikke en begrænsning. De unge begyndte selv at ville bestemme, om de som par ville have børn eller vælge karrieren eller have begge dele – selv det at vælge et dårligere betalt arbejde uden behov for kreativitet og personlig udvikling, blev helt ok. Man kunne vælge ikke at være udviklingsparat og kreativ, men blot udføre sit arbejde som almindelig lønmodtager.

3 Lacour, Claude & Delamarre, Aiette: 40 ans d'aménagement du territoire. DATAR/la documentation francaise, Paris 2003

Efter tidsånden med mormormaden, verdens bedste restaurant baseret på lokale råvarer (Noma) og en lang krise var det naturligt også at bevæge sig mod en interesse for nærområder, naturen og de mindre fællesskaber. Vi blev som mennesker optaget af det, der foregik lige omkring os. Samtidig kom håndværk og andre faglige dyder på mode, jagt blev en modesport og gerne med bue og pil, så dyrene fik en fair chance. De nære fællesskaber blev også båret af de unge, der gennem deres socialisering og store anvendelse af sociale medier, fandt nytte og mening i fællesskaber med deres egne, både i lokalområdet og over hele kloden – *"det lokale er globalt, og det globale er lokalt"* var et af sen 10'ernes og 20'ernes slogans. Glokalisering blev det kaldt i et enkelt ord.

På samfundsplan betød det, at udvikling i landets forskellige egne ikke skulle pege i samme retning. Vi begyndte at diskutere, hvordan de tyndtbefolkede egne af landet kunne blive en givtig modpol til de to storbyområder, der var blevet skabt i landet. Hovedstaden og Østjylland blev ikke længere set som landets redning, men som vigtige elementer i en diversitet, der samlet gav os styrke og fremgang. Vækstkonferencer med titler som *"Skab vækst gennem forskel"* og *"The art of differentiation"* skød op, og frem for at læse cases om succesvirksomheder og derefter forsøge at kopiere dem, handlede strategien i erhvervslivet om at erkende sine egne særlige egenskaber og udvikle dem – ofte i kontrast til det, andre havde gjort[4].

Når vi taler om succes i byer som Horsens, Køge, Herning, Svendborg eller Aarhus, er optikken ikke længere at kopiere dem, men at forstå, hvordan de kom frem til at gøre noget rigtigt, og gennemføre egne processer for at opnå unikke og særlige fordele. *Det var farvel til kopisterne og goddag til de lokale kræfter og det særlige ved netop vores by.*

Det betød også, at vores syn på omgivelserne ændrede sig. Fra at se det åbne land som natur begyndte vi at opleve de nære omgivelser som ressourcer, som vi naturligvis skulle passe på, men som vi samtidig også gerne måtte leve af og gøre nyttige. Vi erkendte også, at vejen ud af krisen var klar: Industri, landbrug og skibsfart samt dygtigt drevet handel i udlandet er det, der har gjort og vil gøre vort land rigt i mange år fremover.

Efterhånden var satiren i medierne ikke længere centreret om underklassen i samfundet, men man gjorde også tykt grin med de kreative fra centrum af de store byer og deres morsomme liv og adfærd. Der er rigtig meget at grine af, når de typisk kreative parodieres og deres parafraser om det gode liv i centrum af støj og larm, meget trafik, høje boligpriser og den stressende tilværelse stilles til skue i satiren.

4 Guigou, Jean-Louis : Aménager la France de 2020. Mettre les territoires en mouvement, la Documentation française, 2000

Boligmarked og bosætning
Børnefamilierne, der var blevet boende i de store byer frem til 2015, begyndte allerede fra 2016-17 at flytte ud fra bykernerne til parcelhuskvartererne og bysamfundene rundt om de store byer. Men nogle blev i byen og dyrkede et helt andet liv end parcelhusfamilierne.

Det betød bosætning lidt mere spredt, end vi havde kendt det i en del år. Nogle søgte parcelhusene og de mellemstore byer. Andre søgte ud på landet til den lille drøm om en bedre og mindre stresset tilværelse, og nogle blev i store byer og levede som rigtige byboere – både med og uden børn.

Samtidig skete der noget i parcelhuskvartererne. Det var slut med at sammenligne samtalekøkkener og loungemøbler med hinanden og med at kopiere naboens særlige stil og smag. Den nye familiegeneration havde helt fra deres unge år dyrket forskelle frem for ligheder. Tilbage under finanskrisen ville en ung kvinde helst klæde sig i noget vintage (cool tøj fra fortiden), noget sjældent (fra net eller pop-up shops), noget billigt (H&M med flere) og så måske et enkelt brand. Den tænkemåde blev nu en del af de unge familiers indretning og valg af bolig.

Det betød bedre tider i forstæderne og også i omegnen af de større byer. Der var også blevet åbnet for at bygge ude på landet i en række områder rundt om de store byer, og også i det åbne land i dele af landet. Såkaldte ex-urbs i form af 'local communities' skød op som mindre områder med spredt bebyggelse i det åbne land. Det var dog en betingelse, at man oprettede disse i dispensationsområderne, som var en nyskabelse i planlovgivningen.

De mange familier, der i løbet af finanskrisen blev boende i de store byers centrum, er i dag i stort omfang flyttet til de mellemstore byer, de mindre byer, landsbyerne og de mindre bysamfund. Det er ikke kun sket rundt om de største byer og langs med motorvejssystemerne, men selv i de dele af landet, hvor det tidligere var svært at skaffe tilflyttere, er der kommet nye familier til. Det har været så stor en forandring, at man ligefrem taler om det demografiske paradigmeskifte, når bosætning og boligudviklingen diskuteres.

Figur 44. Befolkningsudviklingen frem til 2040 som indeks af 2014, Scenarie 2 illustreret

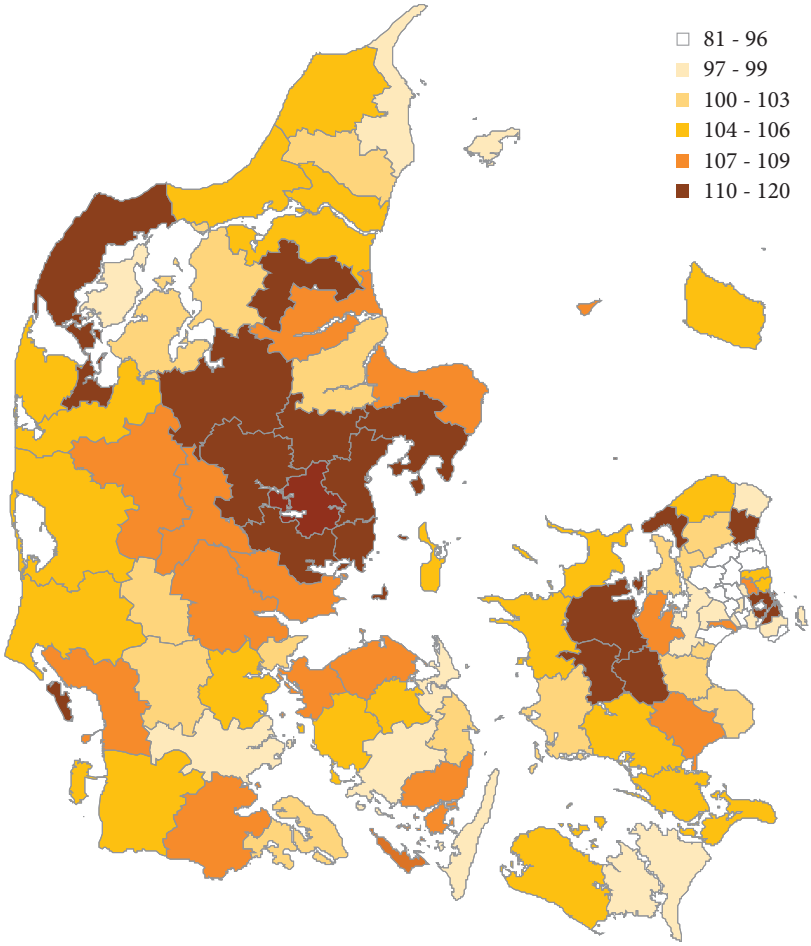

Sådan en udvikling kommer ikke af sig selv. Der var to politiske bevæggrunde til de beslutninger, der blev truffet fra 2015 og fremefter. For det første var trængselsproblemerne i Hovedstadsområdet og langs det overordnede motorvejssystem specielt på Vestfyn, i Trekantsområdet og Østjylland efterhånden ikke til at komme udenom. Det var nødvendigt med en ny retning i udviklingen. Samtidig kunne man se områder af landet gå mod affolkning, og at planlovgivningen forhindrede alternativ udvikling i områderne.

Planlovgivningen

Den første store beslutning var en fuldstændig revision af planlovgivningen. Zonelovgivningen blev ophævet i de dele af landet, der havde haft en befolkningsudvikling under gennemsnittet siden år

2000. Her kunne kommunerne nu frit overføre landområder fra landzone eller sommerhuszone til byzone. Det gav helt nye muligheder for at udvikle sommerhusområderne og gav mulighed for bebyggelse og udvikling af både gamle landsbyer og helt nye landsbyer samt spredt bebyggelse i det åbne land, sågar inde i skovene. Naturområder fortsatte med at være beskyttede, men der hvor reguleringen hovedsageligt havde til formål at holde befolkningen inde i afgrænsede byområder, blev den fjernet.

Samtidig blev bestemmelserne om centerplanlægning og shoppingområder revideret, så man igen fik lov til at bygge nye shoppingcentre uden for de store byer, så detailhandlen ikke blot kunne udvikle sig i Hovedstaden og Østjylland, men fik en chance for at konkurrere med det voksende netsalg og hjemmeleverancer. Det har skabt centre på Vestsjælland, i Vestjylland, Nordjylland og Sønderjylland, der også henvender sig til det stigende antal turister, som det er lykkedes at trække til landets kyster og strande via de nye feriebyer, der er skudt op i forbindelse med de bestående sommerhusområder.

Sommerhusreglen om bosætning i sommerhuse på helårsplan blev også ophævet i de kommuner, der havde oplevet befolkningstilbagegang, så alle kunne anvende deres sommerhuse, som de havde lyst til. Udlændinge fra EU og associerede lande fik også lov til at købe danske sommerhuse, som vi jo i mange år selv har haft mulighed for i andre EU-lande. Det har skabt en købestærk gruppe af nordmænd og tyskere i visse sommerhusområder, men der er stadig rigeligt til danskerne, eftersom nybyggeriet af sommerhuse har været stort efter planlovgivningens omlægning.

Regulering af bosætningen
Der bor fortsat mange mennesker i de store byer. Men en del af presset på boligmarkedet i København og Aarhus er lettet, så priserne ikke længere udviser himmelflugt.

En almindelig familie kan godt bosætte sig i København i dag, og selv om det er dyrt at bo i Aarhus, er det muligt for to offentlige ansatte at få råd til et parcelhus i dag.

Da udflytningen fra byerne kom i gang igen sidst i 10'erne, gik vandringen også mod landsbyer og landdistrikter. En del ønskede sig ud i de rigtig nære miljøer i landsbyerne og sågar ud i nye bebyggelser i det åbne land og i skovene. Skovhuse har nu i over 10 år været det helt store hit, som arkitekter og designere sværger til.

Planlovgivningen havde i mange år tilstræbt en lige og samlet regulering af landzoner og byzoner. I den nye orientering, samfundet tog, gik det op for os, at det på mange måder var selve problemet i planlægningen. Selv om landet er et lille land, er forskellene så store, at planer skal være forskellige efter region og lokalområde. Lolland er ikke Skagen, og Tønder Kommune ligger ikke på Amager. Det førte til et brud med det hidtidige planlægningsrationale.

Efter studier af alternative udviklingsretninger i udlandet i England, Frankrig og Tyskland, blev resultatet en politik med styrkelse af 7-9 centre i landet samt en satsning på de forbundne bysamfund til disse centre. I disse områder blev planloven lempet kraftigt med generelle dispensationer for zonelovgivningen.

De nye centerbyer ved siden af metropolerne Københavns og Aarhus-områderne blev placeret i de dele af landet, hvor der ikke var metropoler. Så Nord-, Vest- og Sydjylland fik sin centerby, Fyn naturligvis også, og her måtte der en ekstra til for at balancere Odense. Både Vest-, Syd- og Nordsjælland blev tilgodeset, og endelig blev der en mindre centerby på Lolland-Falster. Det gav selvfølgelig anledning til lange diskussioner landet over, men da man også kunne søge om særlig status som kommune, blev det løsningen for en del kommuner, herunder mange turismekommuner, at få dispensationsstatus fra den planlovgivning, der er aktiv i dag.

De nye centerbyer har fået andel af offentlige institutioner og andre overordnede investeringer. Det er en samfundsmæssig investering i at bevare forskellighederne i landet. Man kalder også de nye centerbyer for et system af ligevægt-centre, hvor tanken er at få en bedre balance i landet ved at satse på at opbygge livskraftige bysamfund uden for de to store millionbyer i landet. Alt skal ikke længere ligge i København, og alle unge jyder skal ikke søge mod Østjylland eller Hovedstaden.

Skal man bo i storbyen på grund af jobbet, vælger en del i dag at have to helårsboliger. Det er muligt, hvis den ene bolig ligger i de områder, der før 2015 havde tilbagegang i befolkningen relativt set. Så i mange dele af landet har man beboere, der nyder livet i områderne, så snart de kan slippe væk fra storbyen. Skatteindtægterne deles mellem kommunerne ved dobbelt helårsbeboelse. Det sikrer os mod den skævdeling, der blev et resultat af den tidligere lovgivning med kun et beskatningssted, hvor man kunne have et sommerhus uden at bidrage ret meget til kommunens drift.

Nye landsbyer er skudt op i landskabet. Det er typisk unge familier, der er gået sammen om at bygge dem op – lidt som de olde-kollektiver, der tidligere er opstået, nu blot med et langt længere perspektiv. De har delebiler sammen, fælleshus og fællesspisning en del dage, men vigtigst af alt, har de et fællesskab om børnene, der fungerer ved at passe, hente og bringe hinandens børn samt en række fælles aktiviteter. Det skaber rum for moderne forældres arbejdsliv – også selv om de pendler langt. Dyrehold og fælles dyrkning af grøntsager er også flere steder en del af indholdet.

Centralisering/decentralisering
Statens funktioner er de senere år blevet delt op i centrale og ikke-centrale funktioner. En lang række af de ikke-centrale funktioner er blevet placeret i de nye centerbyer, og en række styrelser og enkelte ministerier er blevet flyttet fra København til disse byer og til dels også til Aarhus. Fødevareministeriet ligger i dag i Aarhus, mens styrelserne i vidt omfang er placeret i byerne rundt om Aarhus med fødevarestyrelsen i Viborg, Natur og Erhvervsstyrelsen i Herning og Madkulturen

i Horsens. Transportministeriet holder til lige midt i trekantsområdet. Beskæftigelsesministeriet ligger i dag i Aalborg, mens Odense har fået Skatteministeriet.

De ministerier, der har overordnede statsfunktioner som Forsvars-, Justits- og Udenrigsministeriet og de økonomiske ministerier, er stadig i København, mens vismændene er flyttet til Aarhus. Der kom de jo alligevel næsten altid fra i forvejen. Det er den største institutionelle decentralisering af Danmark siden enevældet, vi har set, og det har været en af hovedårsagerne til et fuldstændigt forandret land.

Unge mennesker, der søger mod den offentlige sektor, ser ikke længere København som det eneste Mekka i landet. Der er netop blevet flere poler og centre i landet, og en fødevarekarriere med uddannelser på landbohøjskolen i det østjyske, senere arbejde i Fødevarestyrelsen i Viborg og måske en fortsættelse i Madkulturen i Horsens eller ministeriet i Aarhus, er ikke usædvanlig.

Samtidig med ændringerne i planlovgivningen påbegyndte staten en omfattende decentralisering ud fra devisen om, at det lokale skulle være fremtidens styrke. Der blev indført kategori 2-sygehuse, der kunne akutbetjene befolkningen samt tage sig af de områder, der ikke krævede stor specialisering.

Vi ønskede et mere decentralt land, og midlet til at opnå dette blev udviklingskontrakter med de enkelte kommuner, hvor lokal vækst i bosætning og erhvervsliv blev fremmet ud fra en konkret forhandling med hver enkelt kommune, så hver kommune kunne dyrke sin egen model for udvikling. *Lad de mange kommuner blomstre med hver sin blomst*, var det politiske slogan bag planen.

Dertil kom direkte støtte til unge familiers bosætning uden for de store byer i Østjylland og Hovedstaden. Efter norsk model blev der i en årrække givet støtte til de unge familier i form af et ekstra skattefradrag ved bosætning i de kommuner, der tidligere havde befolkningsmæssig tilbagegang. De unge med en videregående uddannelse havde også fået mulighed for at få eftergivet op til halvdelen af deres studiegæld, hvis de flyttede til disse områder og også tog arbejde i området. Det blev lanceret under overskriften "En strukturel bosætningspolitik".

Som noget nyt i forhold til kommunerne blev der oprettet en række statslige institutioner på børne- og handicapområdet og særligt for voksne med handicaps. De nye institutioner blev fysisk spredt ud over landet og førte til skabelsen af nye arbejdspladser i områder, hvor vi før havde set tilbagegang. Det samme skete med visse statslige styrelser og funktioner, som tidligere set med SKAT. Nu blev det et led i styrkelsen af bestemte områder i landet. En del af omlægningen skete efter ønske fra kommunerne selv og blev forhandlet gennem deres fælles organisation.

Infrastruktur
Trængselskommissionens manglende politiske succes og den manglende begejstring for road-pricing nævnes ofte som et vigtigt udgangspunkt for den nuværende udvikling i Danmark. I stedet

for at løse de trafikale problemer ved at begrænse trafikken i de centre, hvor befolkningen blev ved med at klumpe sig sammen, blev en spredning af befolkningen og erhvervslivet erkendt som en langt mere elegant løsning på trængslen end betalingsringe, GPS-overvågning af biler og road-pricing. De danske frihedsidealer var en god ideologisk indgang til denne løsning: *"Lad dog folk bo, hvor de har lyst til,"* udbrød en senere kendt politiker i 2016. *"Danmark er jo et relativt tyndt befolket land."*

Løsningen blev at udvikle det underordnede vejnet, at sørge for, at motorvejene blev bygget færdige ud til de tyndt befolkede dele af landet, og at få togtrafikken til også at dække Sønderjylland, Vestjylland og Nordjylland samt Sydsjælland og Lolland-Falster med samme regelmæssighed og hurtighed som i resten af landet. Motorvejsnettet er i dag under stadig udbygning. Trafik er ikke et problem i sig selv, det er en nødvendig udmøntning af vækstplanerne med de mange centre. Hvis vi ønsker et befolket og mangfoldigt land, må vi også forbinde de forskellige dele med hinanden. Så Hærvejsmotorvejen til Viborg og videre op mod E45 syd for Aalborg åbnede den sidste strækning i 2033, udvidelsen af motorvejen hen over Midt- og Østfyn og nord for Aarhus blev afsluttet i 2028. Holstebro blev koblet på Herning med motorvej, og rundt om København blev motorring 5 anlagt i årene 2028-36. De nye selvkørende lastbiler og biler fylder heldigvis mindre på motorvejene, hvor de må køre uden chauffør, og dette hjælper med til udviklingen.

Dertil kom det landsdækkende fibernet. Opstarten var blevet finansieret af regionale energiselskaber, og færdiggørelsen blev overladt til Dong og andre energiaktører. En reduktion i energiafgifterne i forhold til udbygningsraten gjorde det til en fornuftig forretning for energiselskaberne. "10 Gigabyte til fru Madsen" blev overskriften på denne politik. Det er i dag realiseret, så 99% af befolkningen har adgang til 10 gigabyte internet. 75% har den nye 50 Gigabyte-forbindelse.

Erhverv

Danmark lever stadig i meget stort omfang af industri, landbrug og skibsfart. Dertil kommer detailhandel i udlandet, hvor den jyske treenighed har vist sig endog meget stærk – Dansk Supermarked, Bestseller og Jysk driver efterhånden rigtig mange butikker ud over Europa og dele af Asien. Vestas og Siemens tjener strålende på deres servicedel og ikke kun på at opføre møller mv. Der skal en del faglærte, ingeniører og faktisk også ufaglærte til at drive disse virksomheder.

Den særlige satsning på de faglærte frem for de lange videregående uddannelser, der blev koblet med regionalpolitikken, gjorde en stor forskel i mange af de nye centerbyer og deres opland. Det er igen blevet muligt for unge mennesker at se en fremtid i at arbejde med produktionen. Efter hjemtagning til Danmark og andre dele af EU af arbejdspladserne i produktionen fra Asien og en kraftig robotisering, er industrien blevet til et erhverv, hvor mange gerne skaber en ny virksomhed og begynder som selvstændige.

Mange af de nye iværksættere har taget en overbygning på den faglærte uddannelse og har stor fordel af at have et praktisk – og ikke kun teoretisk – forhold til produktion, kvalitetskontrol og innovation. Innovation kan ikke foregå uden en produktionslinje. Det er i praktikken og i samarbejdet mellem ingeniører, faglærte og ufaglærte, de fremskridt og gevinster skabes, der giver indtjening og fremgang i Danmark.

Timeplanen for tog er sådan set også realiseret i dag, og fokus er de senere år skiftet over til for eksempel Struer, Skjern, Sønderborg, Frederikshavn, Nakskov og Assens' muligheder for at få del i driften. "Et land er ikke blot to byer, men mange byer" har været ideen bag meget af udviklingen.

Dansk landbrug var præget af glokaliseringen. Det var faktisk produktionen og de særligt høje veterinære krav til dyrene og på slagterierne, der gav Danmark særlige eksportbetingelser som de eneste med adgang til både det japanske og kinesiske marked i mange år. Den position har vi bevaret og udbygget i andre lande.

Børn og familiepolitik
De store demografiske modeller, der var en del af økonomernes dream-model, skabte mange diskussioner, og specielt de økonomer, der hævdede, at hver dansker var en underskudsforretning, sendte analytiske bølger gennem landet. Endelig blev det afklaret, at børn er en fordel for vores lille land, og at det var yderst ønskeligt at få flere børn i fremtiden. Specielt den svenske model med meget gode vilkår for børnefamilier spillede ind på den danske debat, men også modellen i Frankrig, hvor familier med 3 børn eller flere premieres med ekstra penge, påvirkede debatten. Den norske befolkningstilvækst, som skyldtes mange fødsler, længere levealder og indvandring fra EU, er blevet en ønskværdig model i Danmark.

Resultatet blev en børnefremmende politik, hvor der blev givet ekstra tilskud til familier med over to børn, og samtidig blev det gjort endnu bedre at gå på barsel – så godt, at selv fædre fik råd til det, hvis de ellers kunne få lov for mødrene.

Specielt udflytningen fra de store byer til landsbyer og mindre samfund har sat gang i børnetallet. Mens storbykvinder typisk kun får 1,5 barn pr. kvinde, er der tradition for over 2 børn pr. kvinde i landdistrikterne og i de tyndere befolkede dele af landet. I dag ligger fertiliteten i Danmark på omkring 2,0 børn svarende til fortidens niveauer i Norge, Sverige og Frankrig. Vi er et land i vækst og fremgang befolkningsmæssigt – også via indvandring.

Økonomien
Danmark er et land i økonomisk fremgang. Det tog nogle års justeringer og ret store samfundsmæssige investeringer at få udviklingen på ret køl efter Finanskrisen og Eurokrisen. Men væksten i økonomien har igennem en længere årrække ligget på 2,5% i gennemsnit sammensat af rigtig gode

år med amerikanske vækstrater (3,5%) og de naturlige kriser med noget mindre vækst. Det betyder, at danskernes privatforbrug i dag er fordoblet i forhold til 2015, mens overskuddet på betalingsbalancen ser ud til at være nærmest permanent på grund af den stigende eksport af højkvalitetslandbrugsvarer og industrivarer med det særlige danske touch af design og produktivitet og på grund af den bevarede og udbyggede position som en af de store transportører på verdenshavene.

Vi har gennem årene derfor som land opbygget en stor formue, som samlet er større en den norske oliefond. I Danmark er denne formue fordelt ud over hele samfundet, men det er alligevel en god base for landets vej frem mod det 22. århundrede.

Det danske mirakel – for sådan kaldes det i EU i dag – blev gjort muligt gennem at satse på en befolkning spredt over hele landet, på uddannelser, der satte faglighed, faglærte og videreuddannede faglærte i centrum, samt gennem bedre betingelser i landbruget for at producere til de mange mennesker i de globale middelklasser, der ønskede sikre fødevarer af høj kvalitet. Dertil kom en blomstrende turisme, der tiltrak folk fra hele verden til vores seværdigheder, og en turisme kombineret med nye oplevelser ved vandet og på stranden samt i de større byer og metropoler. Danmark er et lille land, der kan byde på store oplevelser og en stor spredning af variation over små afstande.

8.5. Appendix 1. Nettotilflytningen til danske kommuner i 2006 og 2013

Befolkningens flytning som nettobevægelser i form af tilflytning minus fraflytning udviser nogle meget markante ændringer fra 2006 til 2013. Der var i perioder frem til 2006 – og derfor i prognosen for fremtiden udarbejdet i 2006 – forventet en massiv fraflytning fra København og Frederiksberg Kommune, Gentofte Kommune, Aarhus, Odense og Aalborg Kommuner samt andre kommuner tæt på København. Der var samtidig forventet positiv tilflytning til samtlige kommuner på Vestsjælland og Sydsjælland samt fra Randers i nord til alle andre østjyske kommuner end Aarhus – stærkest i Silkeborg og Horsens samt Vejle, Randers, Viborg, Favrskov, Syddjurs, Skanderborg og Hedensted. I Trekantsområdet og Kolding samt Vejen var der også fremskrevet en positiv befolkningsudvikling. Alt dette var fuldstændig omvendt i prognosen fra 2013.

Figur 45. Nettotilflytning til kommunerne i 2006.

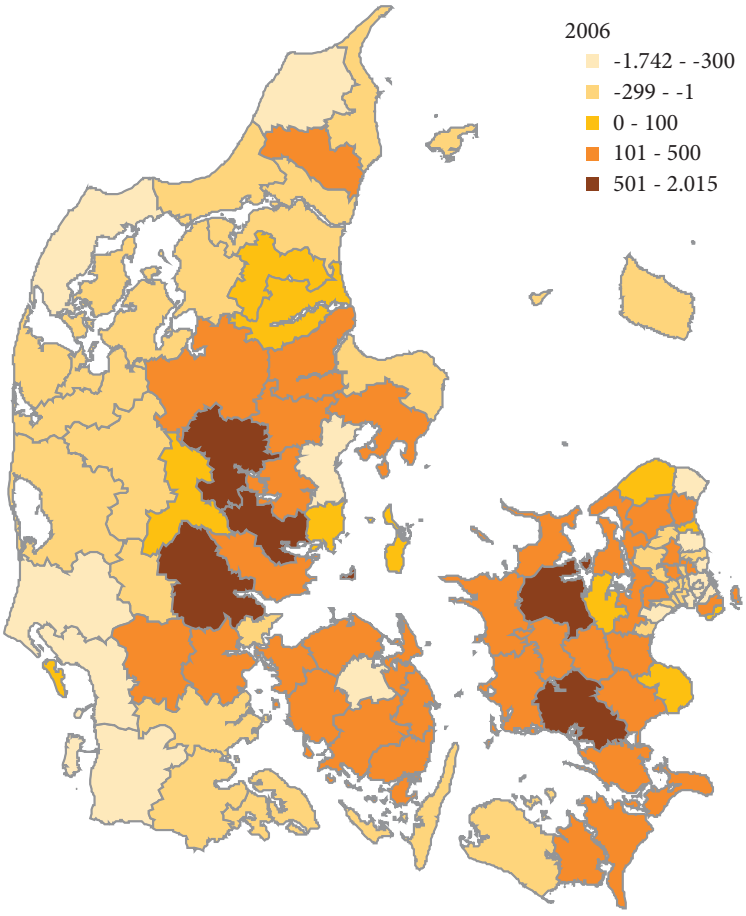

I 2013 var nettotilflytningen meget kraftig til Københavns og Gentofte Kommune samt til Aarhus, Odense og Aalborg kommuner. Kun få andre kommuner havde positive nettotilflytningstal. Kommunerne lige nord for Hovedstaden og på Vestegnen samt ned til Køge havde en lignende udvikling, og i det jyske var det blot Randers, Horsens og Vejle, der kunne udvise en lignende udvikling. Fra før boligkrisen til 5 år henne i denne krise ændrede befolkningens flyttemønstre, opgjort netto, sig afgørende og i en hel anden retning. Fra at flytte fra de store byer til forstæderne og købstadskommunerne, flyttede befolkningen i 2013 fra land, mindre byer, købstæder og forstæder til de store byer. Et totalt forandret flyttemønster på 7 år. Det skete i virkeligheden i løbet af 3 år. Den store nettotilflytning til København, Aarhus, Aalborg og Odense Kommuner var allerede et faktum i 2009.
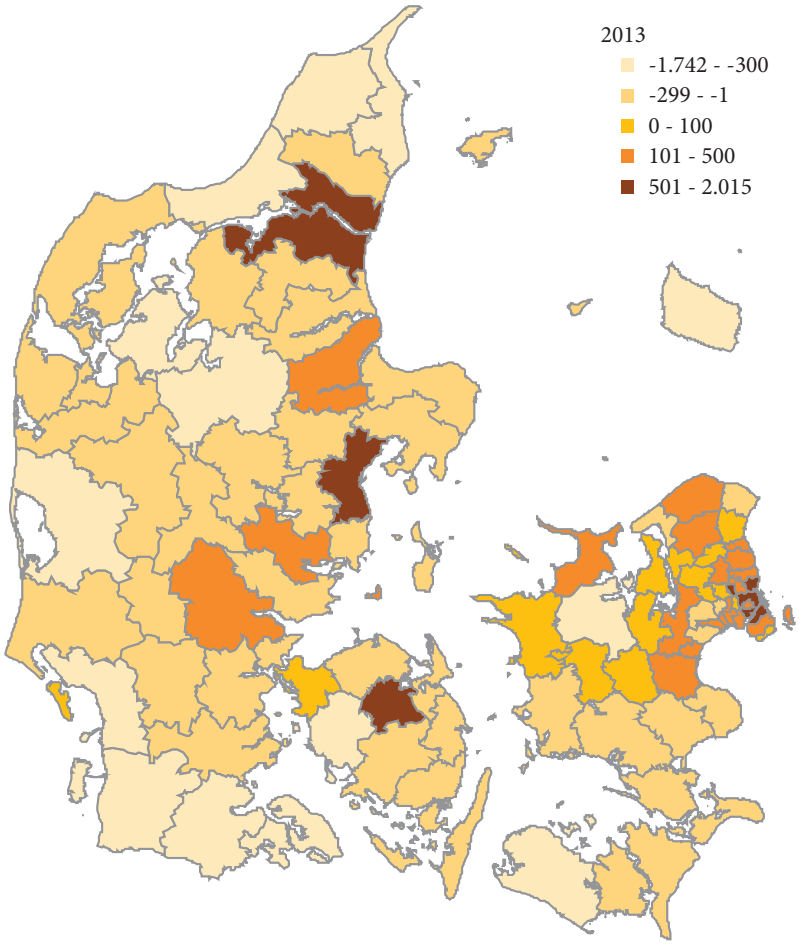
Figur 46. Nettotilflytning til kommunerne i 2013, antal